

Kotlje (Kötschach) v Zilji s Karnskimi Alpami

Dr. Jos. C. Oblak:

V Karnskih Alpah.

(Monte Coglians — Die hohe Warte.)

Morda so izmed vseh Alp najbolj zapuščene.

Obmejnim planinam se rado tako godi, zlasti v sedanjih »prosvetljenih« časih boja za mir med narodi in državami. Pa te planine so bile že od nekdanj obmejne planine avstroogrsko-italijanske, vsaj od Pontebe dalje pa do Križne gore (bolje sedla).

Dolga rajda je to, ki obroblja južno stran vse dolge (Spodnje, Srednje in Gorenje) Ziljske doline, tihe in pokojne, v globoko zelenje pogreznjene. Ob širokem vhodu v njo stoji ob severni strani, skoraj osamljen, mogočni stari Dobrač; južno stran vhoda stražijo bolj v neredu stoječi ponižni odrastki Karavank, presekan po grapi naše Ziljice, z znano sotesko pod Trbižem. Takoj onstran bregov Ziljice se prične sklenjena proga Karnskih Alp in poteka vzporedno s severno, bolj razsekano rajdo Ziljskih. Zaključek Ziljskih na naši strani je skoraj samostojna ogromna gmota očeta Dobrača, ki gospodari Gornji Koroški, kakor Obir Spodnji. Gospodarja sta vsak nad svojo pokrajino geografske celote: Koroške Slovenije.

Ta silno dolga Karnska rajda je nekak vezoč člen med Julijskimi Alpami in Tirolskimi (Sextenskimi) Dolomiti, torej med dvema, širnemu svetu znanima gorskima svetovoma, ki imata po svoji razpredenosti, geologiji in geografskem položaju precej podobnosti, a tudi samosvojih potez. Tu Triglav s Trento, z Vrati in Bohinjem,

tam Sextenska skupina, ki se naslanja na Ampeško s Cortino, z M. Cristallom, Drei Zinnen i. dr. Ni čuda, da stoji sicer mogočno pogorje Karnskih Alp vmes nekako v senci obeh. Sextenska dolina in Padolska (T. Padola), dvoje prečnic, ki vezeta sedlo Monte Croce (Kreuzberg), do katerega sega tudi zapadni del Karnskih, sta danes povsem italijanski, to se pravi: Sextenski Dolomiti so danes docela v Italiji.

Južne Apneniške Alpe padajo na vzhodnem loku italijanske »alpske korone« v dolgih pramenih, kakor velikanske rese, proti jugu v Lombardsko-Beneško planjavo. Vijugaste doline med njimi so usmerjene na jug v prostrano ravnino; najširša je Tagliamentska. Razmetane so vse južne Apneniške Alpe; ta razmetanost jih poleg drugačne geološke sestavine loči od čudovito sklenjene pragorske mase Centralnih Alp: njih smer je v glavnem zapad-vzhod. Tudi Tirolski Dolomiti, razmetani še bolj nego naši Julijci, se usmerjajo v posameznih velikih gmotah s svojimi predgorji na jug, le Karnske Alpe, ki so — kakor rečeno — nekak vežoč člen med Tirolskimi Dolomiti in med Julijci, imajo svoj dolgi, mogočni greben obrnjen v isto smer kakor naše Karavanke, ki so skoraj že kakor podaljšek onih. Res se potegujejo od glavnega grebena Karnskih Alp tudi stranski, precej samostojni grebeni proti jugu ob Tilmentu in njegovih dotokih. Toda medtem ko n. pr. naša Soča, vključena v ozke tesni, šele tik pred ravnino stopi iz njih, se Tilment kmalu sprosti iz gorske ožine. — Med Julijci in Tirolskimi Dolomiti zeva v ravni smeri široka vrzel, velikanska luka Lombardske ravnine. Zaledje luke pa so mogočne stene skoraj sklenjenega grebena Karnskih Alp, ki veže v dolgem loku ti sorodni skupini.

Nekako v sredi doseže dolga Karnska veriga krasen višek v Kellerspitzen, z znamenito Kellerwand nad ledenikom Eiskar, in v Cogliansu (2782 m); sicer pa dosežejo vrhovi te verige povprečno višino 2200 do 2400 m in le nekaj čez. —

Dolgo me je mikalo spoznati prav ta zanimivi osrednji greben. Zanimive in drage obenem so nam te Karnske Alpe že zato, ker po vsej dolžini do izvira njene reke spremljajo našo Ziljsko dolino, ki je bila, kakor pričajo slovenska imena, prav do konca naša, kakor je bila naša tudi vzporedna ji Pusterska dolina. V vzhodnem delu so še danes naše — sredi našega ozemlja — ločoč našo Kanalsko dolino od slovenske Spodnje Zilje. Slovenski turisti vsaj ta del naših Karnijcev vse premalo vpoštevajo.

Naša Ziljska dolina me je izvabila tudi na sredo verige, ki oklepa njeno južno stran, in kjer stojita dva istoimenska mejnika: »Polinik« nad Muto na koncu Zgornje Ziljske doline in »Poludnik« nad Brdom pod Šmohorjem na koncu Spodnje Ziljske doline — oba porinjena v ospredje proti Zilji in oba pričajoča o skupnem slovenskem imenu; vsi ti »Poliniki« so istoimenski z našo Ponco ali Rutarjevimi Poldnem v naših Julijcih, pa tudi s Trupejevimi Poldnem v Karavankah. Jasno je, da jih je krstil isti nekdanji mogočni narod, ki je segal daleč v Tirole, Bavarsko in Gornjo Avstrijo. Presekana je ta veriga po večjih in manjših sedlih in dolinah, kakor pač vsako

*Motiv s ceste na Ploekenpaß
(Pogled v Zgornjo Valentinsko dolino, na Kellerwand in Rauchkofel)*

gorovje; toda samo dvoje cest vodi preko iz Zilje: ena iz Šmohorja čez Nassfeld v Pontebo v Kanalsko dolino, druga iz Mute (Mauthen) iz Kotja (Kötschach) preko Ploče (Ploekenpaß, dr. Tuma razlaga besedo s slovenskim izrazom »pleka«, t. j. ograjen prostor za drobnico) v Št. Petrsko in dalje v dolino Tilmenta.

Mnogo je alpskih krajev, ki je v njih po vojnih grozotah vzcvetel turistični promet. Znali so predvsem Avstrijci zvezati prirodne zanimivosti z vojnimi napravami in utrdbami, ki jih vzdržujejo kot dragocene spomenike. Zboljšali so ceste, postavili ob njih udobne hotele, zaznamovali in uredili pota k raznim spomenikom (tudi vojaškim grobovom) in tako vse skupno združili v živahno propagando, ki je dvignila promet v poprej tudi precej pozabljene kraje. Po vojni je n. pr. Ploekenpaß v turističnem oziru znamenita pokrajina — in to ne po krivici.

Ploekenpaß, ki hoče postati majhen Semmering, me je že dolgo mikal; saj je tako rekoč sredi nekdanj slovenskih gora, ki danes niso več naše. Zadnja dva večja kraja ob koncu razširjene Ziljske doline, vsak na svojem bregu, Kötschach (Kotje) na severu, Muta na jugu, tekmujeta vsak zase za prvenstvo, oba lepa in prikupna z alpskim, pa tudi s starinskim označjem. Široke, svetle, vesele Ziljske doline je tu konec in to daje posebno krasoto obema krajema. Če se mudiš v teh krajih, kjer ti skoraj vsako krajevno ime kliče v spomin slovenske prebivalce, se počutiš, kakor da si na svojih tleh, čeprav ne čuješ slovenske govornice. Tako predvsem Muta in Kotje: v starih specialkah imaš še pri obeh slovensko ime v oklepaju; v novejših ne več. Lega me je spominjala na Podljubeljsko dolino, ko sem

korakal v svetli mesečni noči po serpentinah iz Mute v položnejše zeleno pobočje Mutske gore (Mauther Berg) med gozdovi in košenicami, vstran ceste nad robom globoke grape Valentinskega potoka. Ta grapa se tik pred Muto zoži v sotesko, ki je podobna našemu Vintgarju, a za njim zaostaja.

Hohe Warte (2780 m) s pota k Valentintörl

Precej dolgo se vleče Valentinska dolina. Nad Mutsko okolico vlada naš slovenski Poludnik (spačeno v Polonik) s sijajnim razgledom po Ziljski dolini in še daleč preko nje; prav tako kraljuje onstran nje nad svojo okolico vitki, visoki Reisskofel. Oba smela vršaca dajeta pokrajini pravi planinski sijaj. Pa nista edina v okolici; takoj onstran nad Kotjem je mogočna Dreikofelgruppe, izza Mutske gore dviga Visoka Plenga svoj iglasti vrh. Poludnik (2333 metrov), ki je bolj ali manj samostojna gora ob vhodu v Valentinsko grapo, stopa v ospredje, v ozadju za njim pa se skriva razmeroma

Kellerspitzen (zadaj), Hohe Warte in Seewarte z Volajskim jezerom

nizki slavni Ploekenpaß (1363 m). Čeprav višji v ozadju ne pridejo prav do veljave, vendar okrogla glava »Zellonkopfa« (2238 m) ne uide tvoji pozornosti, kakor podobna Šmarjetna Glava pred vrhovi Triglava, ki si jo tudi za vedno zapomniš. Ta Glava nas stalno motri ves čas našega vijugastega pota, ki se, kakor ljubeljska cesta s koroške strani, dviga in zopet pada v veliko jezo vsakega pešca. Ni ti pa treba hoditi peš, ker vozi vsak dan večkrat avtobus. Toda mene je izzvala krasna mesečna noč, da nisem vzdržal v Kotju in Muti brez posla v gostilni, ko sem vedel, da sredi pota nedaleč od Ploekena leži Ederwirt.

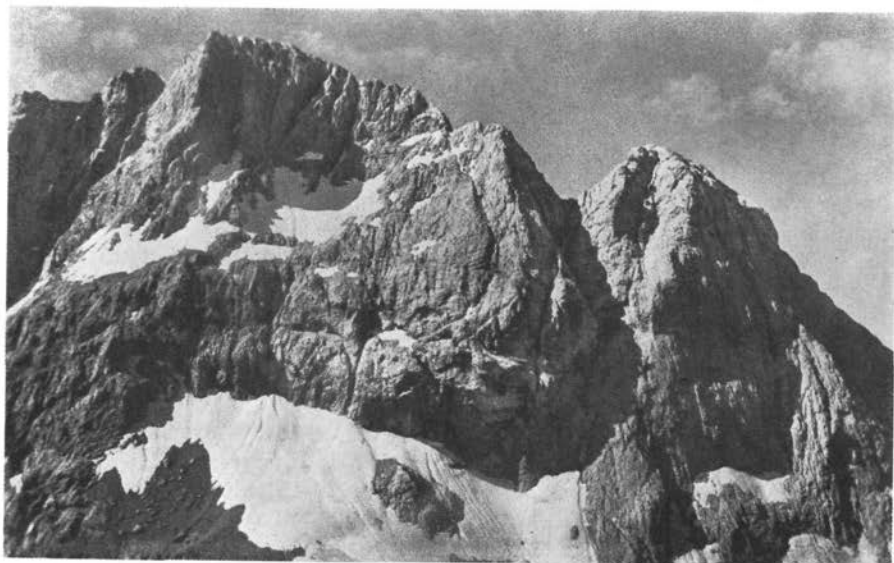
Ko se vse drugo skrrije, te še vedno gleda »Zelena Glava«, tudi pri Ederwirtu, ki je za Ploeken to, kar je Deutschpeter za Ljubelj. Lepa je ta Glava in ne moreš se je nagledati, šele v vojski pa je postala slavna; saj je bila vsa prevrtana z jarki in s predori. Še danes so znamenitosti prve vrste »Zellonstellungen«. Še vedno lepa, kakor je bila — niso je mogle razbiti! — kaže svojo tisočletno podobo pokrajini, ki jo pozdravlja in oživlja, kakor jo povzdigujejo mogočne Kellerspitzen nad ledenikom Eiskar s svojimi izzivajočimi stenami triglavske slave. Valentinska dolina pod Ploekenom zavije v ostrem kotu pod te stene, padajoč izpod Eiskara, skritega za robom. Tu nas zapušča imenoslovje v polni nejasnosti: po slovenski (?) »Zeleni glavi« (Zellenkopf) — nemška Kellerwand in končno italijansko-furlanski Coglians... Kdo jih zna razložiti?

Vse bolj nego imenoslovje te zajame sijajni pogled izza zelenja v veličastno ostenje Gornje Valentinske doline na severni strani te grozovite grape. Tu so najvišji Karnijci: Rauchkofel (2463 m), Coglians (2782 m), Valentintörl (2136 m). Tam se blesti v višini

1960 m eno najmičnejših »očes prirode«, krasno Volajsko jezero. Gornja Valentinska dolina je za Karnijce to, kar so za nas Vrata v Triglavskem pogorju, samo da je Valentinska dolina vse bolj divja, ožja, prava grapa, visokoplaninska.

Toda mi ne zavijemo takoj v to grapo, kajti naravnost nad nami je manjša tik nad grobovi vojaškega pokopališča, a nad njo — pravi kontrast — vsa sočna in solnčna planinska pokrajina, zelena in sveža pod Malim in Velikim Palom in Poludnikom (Polinikom), ki smo ga dobili med tem že za hrbet. Preko te široke zelene zaseke med Zellenkopfum in Palom je najnižji prehod z ziljske in dravske strani preko Karnijcev na laško (tilmentsko) stran. Tej velja najprvo naš poset. Odvratna je misel, da je ta lepa, sveža in mila zelena pokrajina, predvsem okoli »Zelene Glave«, bila kraj velike morije, katere žrtve leže doli ob vhodu v ono divjo grapo tik pod Ploekenom. A mimo toliko posameznih grobov nas bo še vodila pot prav povsod po teh planinah! Ploeken gremo samo pogledat in nad njim »Cellonske« utrdbe. S prehodom preko »Pleke« na italijansko stran v še nemški Tischlwang (Timau) onstran je isti križ kakor povsod na meji. Nam pa »Pleka« sama ne zadostuje, naš pogled se ozira po najvišjih v Karnijcih, a ti so zapadno od nas, zadaj za »Zeleno Glavo«, gori nad Zgornjo Valentinsko dolino. Lahko je priti do njih od položnejše južne, to je italijanske strani, dočim padajo na sever v grozovitih stenah proti Zgornji Valentinski dolini. Najvišjega, M. Coglians (»Die hohe Warte«), pa ne vidiš od Ploekena; zakriva ga široka grmada, čeprav okoli 300 m nižje »Zelene Glave« Med »Zeleno Glavo« in Coglians je vrinjena divja Kellerwand s svojimi Kellerspitzen. Na »Zeleno Glavo« ni težak dohod, čeprav je do vojaških rogov in predorov treba nekaj »kolenokrčev«. Zato bomo morali, ako hočemo do najvišjih, zaviti na južni strani »Zelene Glave« v krasno Gorenjo Valentinsko dolino. Grapa postaja korak za korakom romantičnejša, da doseže v visokogorskem sedlu »Valentintörl« svoj višek. Tu se z glavno centralno verigo Karnskih Alp prav pri veličastni gmoti Cogliansa strne stranski greben, ki se poteguje iz jarka zgornje Zilje med dvema krasnima dolinama: med Spodnjo Valentinsko in Volajsko. V tem grebenu doseže skoro najvišjo točko geološko interesantni, v pestrih barvah se izpreminjajoči, a pretežno zeleni Rauchkofel. Ta krasna razgledna točka služi onim, ki si ne upajo v deloma opasno severno steno Cogliansa, kot nadomestek. Kdor si vzame Coglians, si privošči drugi dan kot nameček še Rauchkofel.

Gornja Valentinska dolina je po svoji divji romantiki ena najlepših, kar sem jih videl. Precej dolga je, a ne utrudljiva, ker ti pogled v grozotne severne stene (Kellerwand), deloma tudi »Zelena Glava« in pozneje Goglians ne da misliti na pot samo. Silen grušč je razsut pod stenami, od Rauchkofela se usiplje ves pisan. Ta raznobarvnost ti tudi krajša in lajša trdo, dolgo pot gori na Valentintörl. Ko ga dosežeš, se zablisne kos samotnega, velegorskega jezera Volajskega tik pod dvema iglastima vrhovoma istih oblik: Seekopf in Seespitze (oba nad 2500 m), ki se ogledujeta v njem.

Karnske Alpe: Seewarte (2390 m) in Hohe Warte (2780 m)

Za njim pa se v polkrogu poteza proti jugozahodu veličastna dolga, gorska rajda z navpičnimi stenami in s skoraj nepreglednimi meli oklepa tiho visokogorsko Volajsko dolino z njenimi slapovi. Volajska dolina je vzporednica Spodnje Valentinske doline, a je vse bolj divja. Od Valentintörla navzdol do Volajskega jezera, v katerem ima svoj izvor Volajski potok, ni več daleč — ali vendar ti je žal za višino, ko vidiš, da je od tu najbližji pristop v steno Cogliansa. To steno pa moraš — hočeš nočeš — preplezati in ugrizniti v ta trdi oreh, ko ti z italijanske, udobnejše strani branijo pristop. Treba bo pač drugi dan od Volajskega jezera zopet kako urico tu sem gori nazaj. Pa nič za to! Ob Volajskem jezeru velja prenočiti v krasni gorski koči 1960 m visoko, saj ima v tej višini električno razsvetljavo!

Zato mi ni žal, da prenočim v tej visoko stoječi udobni koči ob jezeru za razmeroma mal denar. Volajsko jezero! Kje bi ti našel primero v naših planinah? Morda v kakem Triglavskem jezeru pod stenami Tičarice. Toda ne! Večje je in okolica je še impozantnejša in slikovitejša. Dvoje jezerskih »špic« se gleda v jezeru, za vzhodno se skriva Coglians — zato raz njegov vrh ni videti tega jezera — zahodna nekako zaključuje mogočno, polkrožno planinsko rajdo (Biegengebirge).

Ali je možno v tej rajski, tihi okolici se bojevati in moriti? Da! Moralo je biti! Strašno je bilo tod v letih 1915 do 1918. Tu se ni premaknila fronta vsa 4 leta vojne morije, morda je nihala za nekaj metrov zdaj sem, zdaj tja, ne da bi mogel kdo na eno ali drugo stran. Obupen, krvav »pozicijski boj«! To je kljub aktivnemu, glasnemu motorčku za me eno najsamotnejših, najbolj tihih gorskih jezer! Črtajmo iz spomina vse, kar je bilo — če moremo! Pa nas na

ono ubijanje spominja korak za korakom: tu žična ovira, tam kos čelade, tu posamezni grobovi, ki so vsi nežno gojeni in zelo »smiselno« prirejeni z ostanki morilnega orodja, da služijo kot vaze za cvetlice, kot svečniki i. dr., in privabljajo tujece... Ecce, homo, homines.

Vse to si moralo gledati, ti lepo Volajsko jezero, ki si še vedno biser Karnijcev. Marsikaj so porušili; mogočnih sten Cogliansovih, smelih Jezerskih špic na obeh straneh jezera le niso mogli: ostala je zelena ruša visokega Rauchkofla v južnem ozadju, ki vabi k sebi morda bolj kakor vse divje stene in skalnati vršaci najsmelejših oblik. Prvi med njimi pa je in bo Coglians. Človek sili nehote k najvišjemu. Ko sem ga prejšnji dan gledal s pretežno zelenega, sicer pa 2471 m visokega Rauchkofla v njegovem skalnem veličanstvu, sem sklenil, da se na vsak način pomerim z njim, ker je pač — prvak!

Torej nazaj gor na Valentintörl! Uro hoda — nič za to! Težko sem čakal vstopa v steno. Nič hudega. Položaj je približno tak kakor pri vstopu v Triglavsko ali tudi Mojstrovkino ali Prisojnikovo steno, toda brez vsakega klina ali drugih varoval. Nekaj znamenj pokaže smer; napravljena so pa le za sestop, ne za vstop, zato si tudi prejšnji dan, prišedši z Rauchkofla na Vratca, sam nisem upal dalje brez vseh plezalnih pripomočkov. Pot je vendarle nevarna in, kakor sem izvedel pozneje, velja severna stena Cogliansa za težjo plezalno turo, dočim je sosedna »Kellerwand« na glasu kot izredno težka in nevarna.

Omogočil pa mi je to turo prijazni aktivni avstrijski major R. Klincke, ki je slučajno z malo četo delal svoje alpinske vaje v okolju Volajskega jezera... Ko je videl, kako sem potrto gledal nazaj proti Cogliansovi steni, s katere sem se ravnokar vrnil, me je vprašal, če mi je veliko na tem, da dosežem najvišji vrh Karnijcev. Ko sem to kot samoobsebi umevno potrdil, zlasti ker so bili tedaj tako krasni jesenski dnevi (1. oktobra), mi je absolutno odsvetoval, da bi šel sam, češ da po markaciji, ki ima druge svrhe, sploh ne najdem smeri navzgor. Ker pa sem prišel od tako daleč iz golega zanimanja za njemu ljube Karnijce, mi da na razpolago najboljšega plezalca svoje čete, Baltazarja Wernischa, z vso plezalno opremo; on in njegova četa sta bili pred 24 urami na vrhu, pa naj ima Wernisch »dopust«, dočim se on in ostali lotijo istega dne skoro navpičnega Jezerskega vrha. Zvečer pa se zopet snidemo v koči.

Tale Boltežar je bil simpatičen Tirolec, vidno ves vesel, da mu ne bo treba delati za ta dan »vaj« pod strogim vodstvom komandanta, nego da bo spremljal civilnega planinca. Zato je bil zelo dobre volje in zgovoren in mi je celo marsikaj povedal, česar bi morda ne smel. Jaz pa sem ga zapisal med najdražje znance, kar sem jih kdaj srečal po visokih planinah.

Torej nazaj na Valentintörl, ki ima dvojne zarez, zdaj v ono bližjo Cogliansovi steni, dočim sem pasiral sosedno, prihajajoč iz Zgornje Valentinske doline. Takoj za zarezom se prične »pot«, ki seveda ni nikaka pot in tudi nikdar ne bo, kakor so mi zatrjevali; zato tudi ni nobenih kažipotov ali napisov. Za »maso« turistov je

Julijske Alpe s Trupejevega poldneva

Foto dr. A. Brilej

tu zares lepi Rauchkofel, kolikor toliko »sfriziran« — zaznamovan, s kaŕipoti opremljen; za boljŕake pa je rezerviran aristokratski Coglians. Kmalu si na gladkih, precej strmih ploŕah, kjer so plezalkе neizogibne. Kmalu je treba zaviti skoro navpično navzgor na prvo polico. Stena je lepo in zanimivo razčlenjena. Bolj ali manj strmi prodovi, ki jih prečkaŕ, so ti skoro v uteho in odpočitek, ker ni treba toliko paziti na vsako stopnjo in prijem. Končno prideŕ na rob in preko njega na prosluli »Hoher Gang«. Opasna, toda prekrasna situacija! Rob se zoŕtri: na obe strani proti severu v Gornjo Valentinsko dolino in na jug proti Collini navpičen večstometrski prepad, posebno na južno stran; da mi ne omahneŕ! In ta rob ni kratek, kakor naŕe nekdaŕ slavno sedlo med Velikim in Malim Triglavom, tudi ni raven in ne veže dveh vrhov, nego drži vedno navzgor — pravijo, da je le malo tako izoblikovanih vrhov v Alpah.

Za ta »visoki hodnik« nimam inačice, čeprav imam že nekaj gorskega sveta za seboj. Toda oprijemi so sigurni in ozki pragi tik ob robu dobre opore za stopinje. Pogled z roba na obe strani in v daljavo je — kolosalen; saj se ti je odprl ves gorski svet tja do Tur, izza katerih kuka imenitni Dachstein, na jug pa Beneŕke Alpe, ŕiroki valoviti bazen Gornjeitalske ravnine med našimi Julijci in Tirolskimi (Sextenskimi) Dolomiti: porečje Tilmonta.

Saj bi te morda ta-le »Hoher Gang« nekoliko spominjal na kako malo partijo v Triglavskem pogorju (»Bambergova« pot), na Jalovec ali tudi ŕkrlatico. Toda ta »Gang« traja celo dobro uro! A hitro se ga navadiŕ in kar naslajaŕ se skoro ob najopasnejŕih situacijah, ko včasih visiŕ v zraku — zlasti ko greŕ navzdol in večkrat ugibljeŕ, kam bi stopil. Toda pogledaŕ okoli sebe in naenkrat najdeŕ prehod in sestop kakor okoli vogla. Tako se menja napetost ob misli: »Če je toliko drugih našlo pravo stopinjo, jo boŕ tudi ti!« — Samo lepo, čisto vreme mora biti. Da te zaloti na takem-le »visokem hodniku« neurje ali megla, gorje ti! Kakor velikanski navzven izbočen lok se dviga rob proti najviŕji točki, ki se ti skriva, dokler je nenadoma, kake četrt ure pred ciljem, ne zagledaŕ. Že od daleč vidiŕ, da je to nenavadna točka; vidiŕ neke ravne linije zidu, nekaj kakor strehe in korita, in ko se približaŕ, se ti zdi, kakor da si priŕel v poruŕeno vas! V resnici: bivŕa vojaŕka vas! Italijani so vrh Cogliansa, od njihove strani laŕje dostopnega, zgradili celo postojanko za gorsko artilerijo, opazovališče prvega reda. ŕe precej lepo ohranjeno je vse: kaverne, v katerih se vidiyo ŕe leŕiŕca, skoro udobna; ker je sicer ozki in ostrı vrh nekoliko potegnjen, so našli prostora za več zgradb, eno nad drugo, seveda pod robom na južni strani, od katere se ni bilo bati napada; proti severu pa jih je branila ogromna navpična stena Cogliansa. Za hip skoro zavidaŕ borce, ki so bili tam vedno, v zimi in vročini, v jasnem in nevihtah, lepo zavarovani v svojih zračnih postojankah.

V alpskih vodnikih najdeŕ pri Cogliansu zaznamek: »Aussicht groŕartig!« Coglians je izmed razglednikov, ki je tudi kot najviŕji najgorji. Vsa dolga, od tu grozotna grapa Zgornje Valentinske doline je pod teboj. Ponižen vis à vis je lepi Rauchkofel in njegovi sosedje,

ki padajo na eno stran v Valentinsko, na drugo v Volajsko dolino. Krasen je pogled na vražje Kellerspitzen, pod katerimi se blesti ledenik Eiskar, deloma zakrit. Krasno mora biti njegovo okolje! Naš Poludnik (Polinik), Veliki in Mali Pal te pozdravljajo že iz daljave, a so videti od tu precej pritlikavi, čeprav so le za 300—400 m nižji; potem se vrsti cela rajda Karnskih Alp tja do Karavank; od njih se odražajo krasni Julijci: Škrlatica, Špik, Triglav — ne moreš jih izgrešiti, čeprav so v toliki daljavi slabemu očesu manj vidni — pa vsi

Seekopf s Pichlhütte in Biegengebirge v ozadju

Tirolski Dolomiti na zahodu, Centralne Alpe, Ötztalci, Zillertalci, v dalji celo Ortler. Kaj bi vam pravil! Res: »Aussicht großartig!« Pridi sem in glej!

Kaj bi dal, ko bi se lahko brez skrbi napolil z vrha Cogliansa na italijansko stran: v neizrekljivo mično zeleno dolino Collina in Collinette, Tilment, končno morda še v bližino Beneške Slovenije... Pa razmere niso bile po tem. Moral sem isto »pot« nazaj, s Cogliansa čez »hodnik« in severno steno. Šlo je plezalno z vsemi udi telesa. Vesel si, ko stopiš z zadnje police zopet na zadnji grušč — in končno pritisneš na kljuko »Ed. Pichlovega doma«.

Italijansko stran pač zamenjaš s pohodom skozi Volajsko dolino. Ta nadomestek je sijajen. Tudi se ti nudi prilika, da si ogledaš

Volajsko jezero (1960 m) s Pichlhütte in Biegengebirge

spodnji del Lesne doline in kraje ob nji, oziroma bolje nad njo; kajti v »lesni« grapi skoro ni »krajev«. In ta tiha Volajska dolina je posebnost, predvsem njen veličastni gorski okvir. Med gorskimi zidovi pada lepo stopnjevana dolina proti Ziljski grapi. Prva terasa je takoj pod Volajskim jezerom in čez prvo stopnišče pada voda naravnost iz Volajskega jezera v prijazno, ravno globel, ki jo presekaš po dolgem in se prevališ po spodnjem koncu zopet čez drugo stopnjo na drugo ožjo teraso. Da so preko teh stopnic neizogibni slapovi najrazličnejših oblik, je naravno. Tako me je ta pokrajina spominjala na Tatransko gorsko pokrajino slapov in jezer! Ni kratka pot skozi to dolino — 4 ure imaš do dna Ziljske grape. Nad slapovi Volajskega potoka te vodi steza zdaj bližje zdaj višje brega med ruševjem, da te končno privede v gozdnato pobočje Plenginovih odrastkov visoko nad grapo potoka, ki pada končno v grapo Ziljske reke, tako imenovano Lesno dolino. Krasota gozdnega bogastva se druži z alpsko in to daje pečat vsej pokrajini, gozdovi pa svoje ime najgornji Ziljski dolini.

Onstran jarka, v katerem divja Zilja, v pobočju odrastkov Ziljskih planin, leži vasica Bierbaum (Hrušica?). Lepa cesta se vije visoko nad levim bregom Zilje, menjajoč se z gozdovi in s sočnimi planinskimi pašniki in polji. Od tu se lahko obrneš po cesti na vzhod in zahod, a s ceste vodi nešteto prehodov, seveda le za pešce, preko Lienških gora na ono stran v Gorenjo Dravsko ali v Pustersko dolino v tako imenovani Osttirol. Na zapad je cesta še dolga; toda prelepi so gorski kraji: Liesing, Sv. Lovrenc, Maria Luggau tja do Tilliacha, kjer se skoro končava Lesna dolina: Karnske Alpe se

pritisnejo in zvarijo z zadnjimi odrastki Lienških Dolomitov na južni strani Pusterske doline: 1500 m visoko sedlo (»In der Innerst«) jih zveže in cesta prevali v razmeroma kratko stransko grapo, držčevo v Pustersko dolino (»Kartitschengraben«) proti Sillianu.

V Sillianu si na znani železniški progi bivše Južne železnice Franzensfeste—Celovec—Maribor. Seveda imaš od Bierbauma do Sillianiana avtobusno zvezo, dolgo in zanimivo, skozi same bivše slovenske kraje; toda krajša je pot od Bierbauma domov na vzhod nazaj proti Kotju (Kötschach). Cesta je tako lepa, deloma senčna, v krasnem alpskem okrožju z divnimi pogledi v daljo Ziljske doline pred teboj, da jo mahneš, če ne dobiš takoj avtobusne zveze, rajši peš: 12 km — kaj je to! Pa hodiš skozi kraje, kakor Podlonig, Sv. Jakob, Gentschach, kojih imena donijo tako domače, pa tudi obrazi prebivalcev se ti zdijo tako naši, da bi jih kar nagovoril slovenski. Saj so pred kakimi sto leti tako govorili daleč tja v vzhodno Tirolsko, kjer leži Windisch Matrei. Polagoma padaš po cesti proti Kotju, kjer zaključimo svoje potovanje, vsaj kot pešhojo. Iz Kotja drži skozi celo Ziljo železniška proga do Podkloštra, oziroma do Beljaka.

Po njej vozi vlak s previdnostjo Kamničana ali Vrhničana... Pri Šmohorju se priguglje ziljanski »ekspres« na rob sedanje jezikovne meje... Bridko in mehko obenem ti postane pri srcu: tam v prijaznih brdih med Preseškim jezerom in Ziljo je Grafenauerjev grob in — dom brez naslednika... Občutek pa le imaš, da si že — doma pri svojih.

Jos. Wester:

Dvakrat na Mangrtu (2678 m).

II.

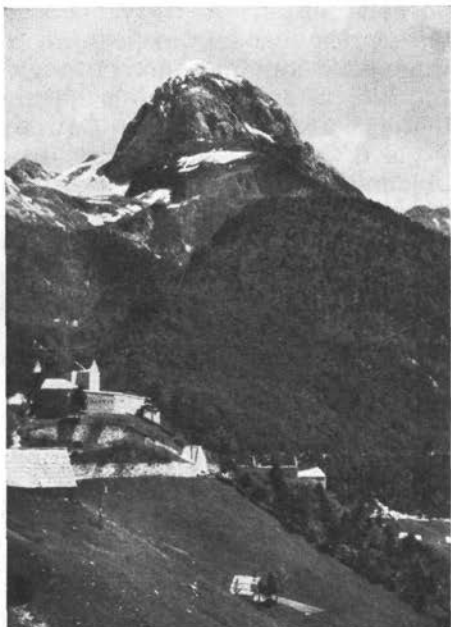
Prav za proslavo stoletnice Henrika Freyerja, ki se je avgusta leta 1836 v Travnški smeri vzel na Mangrt, sem se jaz odločil za isto pot, da popravim, kar se mi je bilo prvokrat izjalovilo. Za povratek pa sem se namenil čez Predel in mimo Rabeljskega jezera na Sv. Višarje. Topot nas je bilo troje. Da smo bili ljudje, sem povabil na ta izlet v laško deželo še gospo Loto, dobro večšo italijanskega jezika, v potrebi kot tolmačico.

Tokrat nas je vlak potegnil čez mejo na italijansko postajo Fusine-Laghi, kjer smo ob 15 izstopili. Vljudni stražarji so nas brez sitnosti naglo odpravili ter dovolili nadaljnjo pot. S tem prehodom smo pridobili znaten prehitke na času. Samo kje bomo nočili? Edina gostinska postojanka, pri Spodnjem jezeru, nima postelj za tujce. A ker je gosp. Prulski zatrjeval, da nas čaka udobno nočišče v planšarskem stanu na Belopeški planini, smo pospešili hojo in kmalu dospeli v senco bujnega smrečja. Gozde Italijani cenijo više kakor mi; les jim je dragocen prirodni zaklad. Na to opominjajo na

več mestih napisi z izrekom vsebrižnega »duceja«: »Io amo gli alberi — difendete li...« (»Jaz ljubim drevje, varujte ga!«). Take pobudne besede najbrž zaležejo več kakor pretilni napis: »Pod kaznijo je prepovedano...«

Pri prvem jezeru smo v staroznani restavraciji posedeli. Nje vnanje lice je ostalo isto, kakor ga pomnim izza šolskih let, le da je italijanščina zavzela mesto prejšnje nemščine. Postrežejo ti seveda tudi v našem jeziku, saj imajo poleti dovolj izletnikov iz naših krajev. Tu je idiličen prostorček, ki mu tudi sedanji gospodarji nočejo kvariti prirodne ubranosti s kako moderno stavbo. Še bolj samotarsko je zgornje jezero v svoji tihotni odmaknjenosti.

V trdnem zaupanju, da dobimo ugodno prenočišče, smo se po položnem pašniku bližali belemu pastirskemu stanu na Belopeški planini. Toda gospod »majar«, trd Nemeč z mršavo brado, ki sem mu povedal našo željo, da bi nam odkazal postelje, namenjene za turiste, me je ne prav vljudno zavrnil, češ, ležišča so pridržana le za domače gospode; mi pa si naj v hlevu nasteljemo slame, kjer so imeli tudi drvarji svoja ležišča. Možak nas je bržčas imel za popotne nemaniče, ki si iščejo zastonjarskega zavetja. To se je pokazalo, ko stopim h godrnjavcu in ga vprašam, ali nam bi hotel za dobro plačilo skuhati čaja ali mleka. Sršavi obraz se

*Foto El. Haring, Tarriviso
Mangrt s Predelom*

mu je zjasnil, kmalu je našel ključ od tujske spalnice in pripravil nam je okusne mlečne kave. Celó trebušno buteljko »chiantija« je vso zaprašeno prinesel iz skrivne zaloge; ker nismo hudi pivci, smo na sopitje povabili še dva drvarja, domačina iz vasi Soče onstran Mangrta, očeta in sina, tako da je naš »symposion« potekal v domačem razgovoru. Čedni fant je že odslužil vojake in pomaga sedaj očetu drvariti; kot izreden znak mestne civilizacije — moške gizdavosti — sem opazil, da ima temne kodrčke svojih las zavite v kovinske sponke.

Poslej uslužni oskrbnik nam je navsezgodaj pripravil topel zajtrk. Četudi je zvezdnati večer obetal vedro jutro, nas je, ko smo o pol petih zapustili nočno gostišče, zajela vlažna megla in prevzela slaba volja. Ponce v obláčju, Mangrtsko ostenje zastrto; vendar je tlela v meni zavest, da bomo prikljubovali še lep dan.

S Tamarske trate smo jo ubrali skozi vlažni gozd na goli Mir-njek, obširno melišče pod Mangrtsko steno. Prvo zapreko, strmi kamin, je gospa Lota, dasi nevajena vztikanju po mrzlih klinih in gladkih stopih, strumno premagala. Odpočitek pri studenčku na sredi Travniške poti nas je potrdil v nadi na jasen dan; že je hlidél sever, ki mu planinsko meglovje ne more dolgo kljubovati. In res — više gori pod Nosom opozorim tovarišico, naj se ozre v višave. Gleda, išče in ostrmi: »Kaj je to? Fata morgana?« Mangrtski trup nad nami v solnčni jasnini, krog nas in pod nami pa še gosta megla: čaroben prirodni prizor, ki se ne da ne opisati ne s foto-aparatom posneti!

Spričo ugodne vremenske prognoze nam je bilo nadaljnje vzpenjanje kar olajšano. Ob pogledih na Mangrtske stene in stebre in raze, ki so se vedno bolj razgrinjali, so mi prihajale na misel tehtne besede planinskega patriarha Kugyja: »Nikoli mi ni šlo prav v glavo, če so v Mangrtskih stenah iskali problemov. Večina takó najdenih poti je v mojih očeh odveč. Kaka škoda za človeške žrtve, ki so jih stale!«¹ Ali ne velja ta resni vzklík planinskega evange-lista tudi za žrtve Triglavskih in drugih alpskih sten?

Na Travniško škrbino (bolj bi se prilegalo sedelce ali vratca, Italijani jo nazivljejo »Porticina«) smo dospeli nekaj pred osmo uro, ravno prav za drugi počitek. Da bi tovarišema naš frugalni pred-južnik bolje teknil, sem jima pravil, kaj je prav na tem mestu do-živel grof Hohenwart leta 1794.²

Spočiti smo nadaljevali pot. Dogodivščine grofa Hohenwarta, zlasti pa dejstvo, da je to leto obležalo prav v višjih legah izredno

¹ Gl. Jul. Kugy, Die Julischen Alpen im Bilde, str. 115.

² Za vodnika si je bil Hohenwart najel nekega kovača, strastnega divjega lovca iz Bele Peči. Grof mu je bil pred odhodom naročil, naj priskrbi brašna za oba. In res si je kovač po svojem okusu naprtil prekajeno svinjsko kračo, funt smrdljivega sira, tri funte slabo pečenega črnega kruha in tri bokale vina. Šele pri odpočitku na tem mestu je grof ugotovil, da so to zgolj stvari, ki jih ne more uživati. Ko vpraša vodnika za vodo, se mu ta zadirčno odreže, da voda še za čevlje ni dobra. Zato blagorodnemu gospodu ni preostalo drugega, kakor da se je ves tisti dan postil ob plehkem kruhu in si gasil žejo s — snegom. In še drugače mu je zarobljenec prisolil: »Če ste hoteli jesti beli kruh, teletino in piščance, bi bili morali to svojo željo povedati gospodu fužinarju Sigertu tam doli v Beli Peči.« In prav podobno je bilo temu zagovednežu, kako je svojemu gospodu predočil nevarnosti nadaljnjeга vzpona s tem, da ga je vprašal, ali »ima mirne možgane«, da ga bo mogel prevesti nad navpično prepadno pečino, kjer bi le en napačen stopaj lahko pomenil neizbežno smrt, in kako ga je pozneje, ko sta bila nevarni prehod srečno opravila, pustil kar samega in je s puško na rami izginil v drugo smer, da je zadostil svoji lovski strasti, ter res pogodil gamsa. Sicer sta se nekaj časa nato, ko se je grof vračal z vrha, lovec pa z gamsom na hrbtu z bogve katerega roba, zopet sešla in se kljub temu, da je rokovnjaški kovač popil vse vino (okoli 4 in pol litra), vendarle srečno vrnila na Tamarsko trato. Hohenwart pravi sicer, da izlet na Mangrt vsakega ljubitelja alpskih tur zadovolji, vendar priporoča tako hojo le v spremstvu pametnih drvarjev in planšarjev, ki pa niso lovci.

Gl. Hohenwartov opis Mangrtske hoje v »Auszug aus meinen Alpenreisen-Tagebüchern über die krainischen Hochgebirge«, Beiträge zur Naturgeschichte... des Herzogthums Krain, I., str. 45 i. sl.

mного snega,³ vse to mi je dalo dovolj vzroka, da sem neizvežbani gospe Loti, oblečeni v moderne »shorts«, svetoval, naj se rajši napoti po solnčnih rebrih kar v zavetje Rifugio Sillani. Rada se je vdala. S tovarišem sva sama nastopila nama že znano pot ob pečinah Malega Mangrta. Čim više sva prispevala, v tem obsežnejših razmerah so se pojavljala snežišča. Ker je po mehkem snegu držala vidna gaz, hoja ni bila ne naporna ne zamudna. Kočljiv prehod v strmem predelu, ob robu prepadne stene, posebno preko opasne zasnežene gredine, sva oprezno opravila in srečno premagala vse vesine in opasti ter čila in bodra zavzela vrh ob deseti uri.

Tokrat sem s posebno pozornostjo motril ono stran razgleda, kamor sem nameraval usmeriti naš jutrišnji pohod: tja proti zapadu, na skupino Poliških Špikov, Montaža in Viša. Seveda: mi smo imeli v načrtu dokaj nižjo, a nad vse hvaležno postojanko: Sv. Višarje. Vsi drugi bližnji veljaki od Triglava do Jalovca so kakor praznje nališpani strmeli v azurno višavo, po dolinskem svetu pa so polegale še goste megle. Čutila sva se tu vzvišena nad vsemi nižinskimi tegobami, ki »duha moré in tlačijo«! Blažene pol urice na solnčnem temenu! Potem hitro dol, najprej do tovarišice, ki je naju čakala s kosilom v Sillanijevi koči, nato še ta dan čez Predel v Rabelj. In res, deset minut po dvanajsti uri sva že stopila pod udobni krov Mangrtske kočé.

Med obedom v prisojni verandi sta v naš razgovor posegala od sosednje mize dva gospoda, goriška rojaka. Eden je omenil, da si svoje počitnice — učitelj je globoko nekje v Apuliji — rad osveži z izletom v domači planinski raj; drugi je dušni pastir ovčicam tam doli v gornji Soški dolini. Zunaj pa je ženska družba, zleknjena po deskah, predajala ultravioletnim žarkom bedra, hrbte in ramena. Račun smo poravnali v lirah, a bi se oskrbnica tudi dinarjev ne bila branila, seveda po — svoji valuti.

Sestop na predelsko stran je prav krotak. Saj drži od kočé dobro trasirana, a slabo vzdrževana tovorna pot (»mulattiera«), s katere ima potnik ves čas lepe poglede na vrhove in grebene Višarske skupine in na vijuge bele predelske ceste, ki se vije po globeli Koritnice proti jugu. Po poldrugi uri hoje smo stopili na trdi tlak te ceste, v prometni okoliš; mimo nas je brzelo mnogo avtomobilov s prometno značko I ali A ali ČS; Y-ja nisem opazil nobenega. Kakor je gladko cestišče v radost avtomobilistom, tako je utrujalo nas pešce v nakovankah.

Na Predelskem prevalu stoji Hermanov spomenik, sloveča piramida z umirajočim levom, še vedno dobro ohranjen. Današnji gospodarji niso spoznali za umestno, da bi odstranili zgodovinski pomnik, ki je postal nekak »genius loci« teh avstrijskih Termopil. V razvalinah pa je avstrijska trdnjava, v katero niti nam vojakom prostovoljcem (l. 1899) niso dovolili vstopa. Sedaj pa smo lahko ne-

³ Naj tu omenim, da sva s svojim nečakom na poti od Aleksandrovega Doma preko Hribaric do kočé v Jezerski dolini prekoračila 38 snežišč, večjih in manjših, medtem ko drži ista pot v suhih letih po kopnih tleh. Bilo je to 3. avgusta 1936. — W.

ovirano ogledali ruševine betonskih bastij in kazemat, ki so takrat veljale za nezavzetne. Vanitas vanitatum!

Kmetiča, ki je tam v bližini pospravljajl otavo, smo vprašali za svet, kje naj prenočimo v Rablju in kod drži najbližja pot na Višarje. Kar veselo se je začudil, da je mogel dati v materinem jeziku pojasnilo nam, tujim turistom, ki govoré slovenski. Preden smo se spustili nizdol v klanec proti Rablju, smo se še enkrat ozrli nazaj proti orjaški piramidi Mangrta, ki je rdeče žarel v popoldanskem solncu. Prijetna nam je bila zavest, da smo srečno opravili dopoldanski poset pri tako vzvišenem mogočniku.

Po novi, v zložnih vijugah in nato skozi betonsko galerijo zgrajeni cesti — hojo po stari cesti nam je vojak-stražnik zabranil — smo dospeli tik na breg Rabeljskega jezera. Že trideset let je minilo, ko sem bil na svojem koroškem pešačenju prišel tudi tjakaj k jezeru in sedel na klop, da bi si beležil popotne vtiske in doživljaje. A približal se mi je c. kr. orožnik ter me opozoril na predpis, da se tu ne sme nič pisati ne risati. Dandanes ti pove napis na obcestni tabli, da ne smeš tu niti postajati, ampak da moraš neprestano dalje in dalje stopati.

Oskrba v staroznani gostilni v rudarskem Rablju (sedaj se kraju pravi Cave di Predil) nas je povsem zadovoljila. Kakor smo čutili in doznali, so jim turisti iz Jugoslavije dobrodošli gostje. Kar je tu domačega, je nemško; rudarske naselbine so v naših pokrajinah prvotno bile povsod švabske ali bolje: saške; kar je uradnega, je seveda italijansko.

Naslednje jutro smo rano krenili po gladki cesti proti Mrzli Vodi (sedaj: Rio Freddo), kjer se cepi gorska pot proti Sv. Višarjam. Petero rogljev Fünfspitza je rdelo v jutranji zarji, ki nam je obetala sijajen dan. Kar odleglo mi je in prožnejšega sem se začutil, ko smo zavili z ravne ceste v breg, v gozdnato krajino, po kateri se vije in vzpenja dobro nadelana romarska pot. Blebetave šoje in kričave žolne so nam zabavljale, da jim motimo lepi jutranji mir v njih sveti tišini.

Iz globeli Mrzle Vode smo se bili dvignili že v znatno višino, ko se nam je v ozadju pojavila siva glava Mangrta. Po dveh urah zložnega vzpona smo dospeli na Višarsko sedlo, odkoder smo radostno pozdravili čakati zvonik božjepotne cerkve Matere božje Višarske. Še pol ure hoje po odrptem dolomitskem svetu in evo nas na zaželenem cilju!

Z dveh temén, z nižjega, na katerem stoji visok evharistični križ, in z višjega tik nad cerkvijo smo razgledovali mogočno gorsko panoramo Poliških Špikov s prvakom Montažem in Višem, ter bližnjih Višarskih Glav,⁴ med katerimi mika zlasti najbližji, robati Steinerne Jäger (po Tumi: Pergamiten 2071 m). Stavil bi, da bi ga mogel v eni uri zavzeti. A kaj, ko nas je vozni red žuril, da moramo dospeti že do 16. ure na trbiško postajo, če se naj še ta dan vrnemo preko državne meje. Tudi v globel so lepi pogledi, v

⁴ Takó je to skupino primerno poimenoval dr. Tuma. Gl. Plan. Vestnik 1928, str. 242.

slovečo Zajzero, v Kanalsko dolino s slovenjo vasjo Žabnico (sedaj Campo rosso) in dalje preko nje na rajde Karnskih Alp, na postavnih Dobrač in na prisojno Osojščino, same dobre znance in znanke v mojih koroških spominih.

Sv. Višarje so še dandanes zatočišče romarjev iz vseh treh držav, kjer biva naše ljudstvo. V vojnem času so bile vse naselbine s cerkvijo vred razdejale granate iz laških topov, a sedaj je vse popravljeno in pozidano. Prenovljeno svetišče je leta 1925 blagoslovil goriški nadškof dr. Sedej, o čemer priča spominska plošča v cerkvi. Besedilo na slikah križevega pota je zgolj slovensko — simboličen privilegij jeziku naroda, ki tod prebiva in najrajši semkaj roma. Korenjaški domačin iz Žabnice nam je pokazal sanke, s kakršnimi dričajo izletnike, ki si hočejo na ta način sestop v dolino skrajšati. Potožil je, da je vedno manj gospode, ki bi v ta namen dala vozaču zaslužka 20 do 25 lir.

Kot utrjeni gorohodci — z gospo Loto vred — smo jo udarili peš proti Trbižu, a ne po običajni romarski poti mimo angelske kapelice, ampak po gozdnatem slemenu in nato nizdol po strmih pobočju Florijanke, tako da smo prav pred odhodom vlaka prispeli na postajo. Še zadnji poslovilni pogledi na divni Mangrt v večerni zarji, in vlak je oddrdral preko globoko zajedene soteske Ziljice proti domu.

Evgen Lovšin:

Pot na Jalovec in še kaj.

»Koj naš atja so v hko k sa ki mama aženili,
a jes bom mogu druga iskat...«

Če je Triglav očaj, potem je Jalovec fant od fare med Julijskimi vrhovi. Vreden tega naslova, bolj češčen in cenjen od tujcev kakor od domačinov, kraljuje v veličastni osamljenosti nad tremi prelepimi slovenskimi dolinami: Planico, Trento in Koritnico.

Kakor postaven fant, ki se zdaj veseli svobode, zdaj v samotni kuha jezo in nevoljo, tako živi Jalovec, nasmejan in vesel v solncu, zopet mrk v viharjih in meglah, že tisočletja svoje čudovito življenje najbolj žive gore naših planin. Modrina južnega neba, v daljavi sinje Jadransko morje, Visoke Ture, planinski orel v višavah, sosedi: Triglav, Škrlatica, Mangrt, podložniki: Ponce, Šite, Travniki, Ozebniki, divji prepadi v Planico in Koritnico, in popoln mir, čudovita, skoro neprijetna tišina...

Naslonil bi uho na skalo in čutil bi, kako bije srce Jalovcu in meni. Rad imam to nemirno goro. Viharje, megle, plazove doživlja — kakor mi v svojih dušah, kjer se rušijo upi in nade in je žarek sreče mnogokrat redek gost...

Pozdravljen, Jalovec! — —

Iz Planice v Tamarju pelje pot čez Ozebnik in Vrata na Jezerca. Tu smo približno 300 metrov pod vrhom. Semkaj pridejo poti iz Ja-

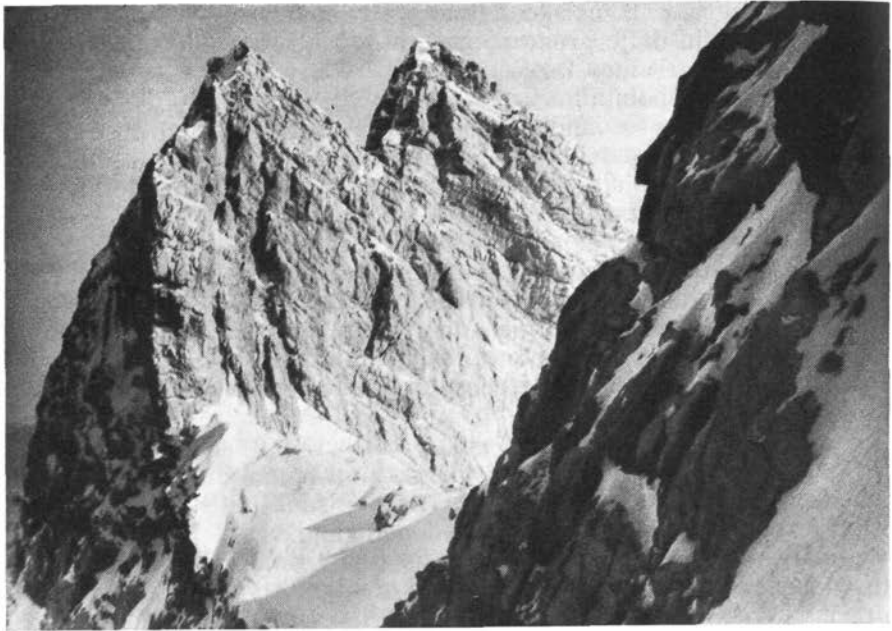

Foto Evgen Lovšin

V jutranjem solncu pogled z Ozebnika na Šite in Jalovčevo škrbino

lovčeve škrbine in Trente (D.-Ö. Alpenverein), Balske planine in Koritnice. Jezerca so vozlišče potov od severa, vzhoda in juga; Koritnica in Kotovo sedlo imata pod Jalovčevimi grebeni nadelan in zaznamovan dostop po skladih zapadne stene. Jezerca se nahajajo že na italijanski strani, ravnotako južna in zapadna stena; po naši strani pridemo čez Ozebnik na Jezerca, na Jalovčevo škrbino in na Kotovo sedlo. Tu pa so vsa naša pota zagrajena z mejo, lahko tudi z uradnimi formalnostmi in drugimi obmejnimi težavami. Ves čas po naši strani pridemo na Jalovec danes samo s plezanjem v severni in severno-vzhodni steni (smeri Horn, Jesihova-Čop-Potočnik in Fuchs-Gogiatti), povratek pa zopet po terenu, onstran meje.

Da bi se tem težavam v bodoče izognili, smatram, da bi bilo prav, zgraditi po naši strani pot na Jalovec. Mari ni to tudi vprašanje naše časti, ne glede na koristi tujskega prometa Rateč in Planice?

V Jalovčevo kraljestvo me je, kakor povsod, kjer sem bil v naših in tujih planinah, privabil in uvedel prijatelj Joža Čop. Predlansko zimo do Božiča je padlo nekaj malega snega, ki je nato zmrznil. Joža je takrat brez »muje« prišel na vrh. Navduševal se je ob lepoti zimske pokrajine in jasnih razgledov, obenem pa je pristavil: »Veš, sneg je tako dober, da se pride kar zastonj na vrh, pa šodra ni treba mleti pod nogami.« — Vremenske in snežne prilike so za vzpon na Jalovec v vsakem letnem času, razen v juliju in

avgustu, izredno važne, v spomladni odjugi pa je najboljše, če ga pustimo pri miru.

Naslednje leto sva pozno spomladi, ko so se glavni plazovi že uleteli, poskušala priti preko Kotovega sedla in grebenov na vrh. Na meji sva čula ne daleč ljudske glasove. Zame, ki sem bil enkrat že na Vršiču zaslišan od sosedov, z aparatom v žepu, je to zadostovalo. Jalovec se mi je muzal izza oblakov, jaz pa sem klel mejo in mejaše. Miha Bizjakov in Stane sta prišla isti dan lepo na vrh. Takrat sva sklenila z Jožom poiskati novo pot po slovenski strani. Letos, julija meseca, smo Joža, Miha Potočnikov, Stane in jaz preplezali severovzhodno steno v Hornovi smeri in se vrnili — ne glede na mejo — po grebenih in Kotovem sedlu v dolino; koncem avgusta pa smo Joža, Miha, Rabičeva Johanca in jaz prišli čez Ozebnik na Jezerca, od tu pa po naši jugovzhodni steni na vrh. Stopili smo onstran meje po stari nemški poti, ki je v slabem vremenu težja od Ozebnika, na Jalovčevo škrbino in se od tu vrnili v Planico.

Joža in jaz sva vedela, da je treba točno ugotoviti, kod gre meja v jugovzhodni steni. Nobene druge možnosti ni za nadelanje poti. Kako je s to stvarjo, je Joža nazorno povedal s tole zgodbo: Joža je namreč dejal, da ne moremo kvartati v cerkveni klopi. Kako je prišel do te resnice? Takole: Pri Kopišarju nekje na Gorenjskem so kvartali od sobote na nedeljo celo noč. Zjutraj so šli k maši. Stari Kopišar je po prečuti noči v cerkvi zaspal. Sladko je sanjal o »kraljih« in »damah«. Medtem je minila pridiga in prvi evangelij, v cerkvi je nastala tišina, bližalo se je povzdigovanje. Tedaj ga dregne sosed v rebra. Stari je poskočil, udaril s pestjo po klopi in zavpil: »Karo je adut.«

Tudi mi nismo mogli predlagati poti v steni, ne da bi točno vedeli, kje je naše in kje ni več. Ko sva bila z Jožom letos januarja na Jezercih, nisva našla mejnika, ker je bil pod snegom. Mene je ves čas motila misel, da gre državna meja od mejnika do mejnika v ravni črti; saj je tako tudi pri mejnikih, ki razmejujejo privatna posestva. In ker nad Vrati nisem našel mejnika, sem napačno sklepal, da gre v najslabšem slučaju meja v ravni črti z vrha Jalovca na brezimni vrh desno od Ozebnika. V tem primeru bi seveda ne bilo mogoče zgraditi nove poti, ker bi jugovzhodna stena ne pripadala več naši državi. Pri tem zimskem posetu Jezerc in Ozebnika nismo glede meje mogli ugotoviti nič posebnega; zato pa smo si bili po legi snega v steni že precej na jasnem, da se pot dá izpeljati, in sicer tako, da stroški ne bodo pretirani in da od turistov sproženo kamenje ne bo padalo na Ozebnik in na novo pot.

Najprej sem v Ljubljani ugotovil, kod gre meja. Glede tega zemljevidi (niti vojni italijanski v razmerju 1 : 25.000 niti naš v razmerju 1 : 50.000) ne dajejo dovolj točnih podatkov. Kje gre meja, je na splošno povedano v »Uradnem listu« z dne 27. decembra 1920, ki v Rapalski pogodbi pravi sledeče: »Od gore Peči (kota 1511), ki je skupna trem mejam: Italije, Avstrije in Kraljevine SHS, do gore Jalovca (kota 2643) črta, ki se določi na terenu z občno smerjo od severa na jug in ki teče preko kote 2272 (gora Ponca). Od gore

Jalovca (kota 2643) črta, ki teče ob razvodju med reko Sočo in Savo Dolinko do gore Triglava (kota 2863)« itd. Nadalje v knjigi: »Ministero della Guerra, Colonello Vittorio Adami, storia documentata dei confini del Regno d'Italia«, volume IV., confine italo-jugoslavo, Roma 1931 Anno IX. Mejnik na Jalovcu in mejnik nad Vrti sta v tej knjigi popisana takole: »IV. Quota metri 2643, 43 — Construito geodeticamente dalla Delegazione italiana — Andamento al termine seguente: segua la linea displuviale — Direzione al termine seguente: nord-sud-est — Distanza dal termine precedente: metri 195.00. Il termine IV. e stato eretto nei pressi del Monte Gialuz (Jalovec). V. Quota metri 2327, 26,« z istim popisom kakor prejšnja, z razliko: »Distanza dal termine precedente: metri 358.00.«

Za nas je važno, da pravi naš »Uradni list« v splošnem »črta, ki teče ob razvodju med reko Sočo in Savo Dolinko«, italijanski dokument pa navaja posebej oba za nas važna mejnika in pravi, da tudi med njima sledi meja razvodniški črti. Na licu mesta smo potem lahko ugotovili mejo, ker se je nad Vrti že pokazal iz snega tudi mejnik V.

Jugovzhodna stena je bila preplezana že prej. V splošnem to ni težka tura. Oprimki so trdni, kar je izjema za Jalovec. Vstopili smo na najvišji točki meje čez prodnato groblje in lahko snežišče v steno, šli v smeri poševno na desno ob steni po lepi polici, majhnem skoku in prodnatih gredéh in žlebovih do pod previsne strehe. Skozi položeno kaminček smo plezali po težjem grebenu na široko prodnato gredino (teraso). Nekoliko na desno smo vstopili v lep, sicer strm, pa lahek kamin. Kamin se konča v škrbinici, ki ga tvorita stena in odklan sklad (stolp). Po kratki polici nekoliko v levo, v strmo, na koncu previsno zajedo: edino težko mesto, ker je previsno in izpostavljeno (Klin!). Po drnastem in zaprodnem pobočju smo prišli lahko na streho Jalovca. Krasni razgledi! Štirje plezalci na dveh vrveh; čas plezanja: eno uro in četrt, potem še četrt ure na vrh. To bo tudi približna smer nove poti. Morda se bomo izognili težkemu mestu nekoliko v levo. Nobenih težav ne bo pri zgraditvi te poti, razen — denarja. Če bomo zbrali kakih deset jurjev, bo do jeseni prihodnjega leta, ali pa še prej, pot na Jalovec gotova.

Ko boš hodil čez Ozebnik, se drži blizu stene, da gre kamen preko tebe. Ozebnik je lahko nevaren v slabem vremenu, ker sprostita veter in voda na strehi Jalovca mnogo kamenja, ki potem pada v globine. Pozimi je najvarnejša hoja v mrzlem času, zjutraj rano; okrog poldne pa solnce topi sneg in proži kamenje. Ozebnik bo ostal tudi poleti težko mesto, ker se v njem rad spreminja sneg. Če se sneg nabira na podplat in na dereze, ga je treba vsakikrat otepsti: zamuden posel, vendar potreben, ker sicer hitro spodsneš. V hladnih, jasnih dneh, posebno zjutraj in zvečer, se nahaja v njem led. Brez derez ali vsaj brez dobrih podkovank in cepina naj se ne gre čezenj, še manj pa navzdol. Letos v avgustu, isti dan kakor mi, so šli trije Nemci z vodnikom na Jalovec. Nazaj grede čez Ozebnik je imel vodnik enega navezanega na vrvi. Čez Ozebnik so rabili tri ure, čeprav se hodi navadno samo pol. Nikakor jim ni šlo naprej.

Vodnik je potem v Tamarju pripovedoval, da je moral svojega junaka kar spodmakniti, da je po zadnji plati drsel po snegu, nakar ga je spet ujel na vrh. To je toliko časa ponavljal, da sta prišla na položnejši teren. Zakaj to? Vodnik je imel »žabice« (male dereze), drugi niso imeli niti derez niti cepinov. — Tudi težje poškodbe so se letos pripetile na tem mestu; samo sreči je pripisati, da ni bilo smrtnih. Prenovljena kočča v Tamarju naj si nabavi nekaj parov derez in cepinov, da jih bo posojala proti primerni odškodnini, kakor je to že drugod v dobri navadi.

Redki so objektivni, v naravi sami se nahajajoči vzroki smrtnih nesreč. To nas opravičuje, da iščemo v steni udejstvovanja in uživanja za telo in dušo in da še druge spodbujamo k temu.

Spoštovani g. Mlakar je v svojih »Spominih in opominih« naslovil na plezalce težke besede. Vendar so taki plezalci, ki lahkomiselnost in neprevidnost iščejo nevarnosti in uživajo le nevarna mesta, prav redke izjeme. Najdemo jih pa ne samo v gorah, tudi drugod. Analiza nesreč bi pokazala sledeče glavne vzroke: samostojno plezanje brez vrvi, pomanjkljivo opremo, premalo previdnosti na težkih mestih. So torej nesreč res krivi tudi plezalci sami; pravtako pa je

krivda v skupnosti in organizaciji, če ona mladine pri tej prelepi panogi alpinizma ne podpre moralno in gmotno in ji ne omogoči pouka v besedi in na terenu, v pravem tovarištvu, v opremi in zavarovanju. Plezalna tura v dobri tovarišiji, z zadostno opremo, s poznavanjem skale, z orientacijo, je v splošnem celo varnejša kakor samostojna hoja od klina do klina. Plezalne ture označujejo šele težka mesta. Imamo pa veliko lepih in lahkih smeri, ki se jih planinci le iz predsodkov in neznanja izogibljujejo. Na ture s težkimi mesti pa naj hodijo samo res dobri, izurjeni, »rojeni« plezalci.

*Foto Pavlinova, Jesenice
Vrata, izstop iz Jalovčevega Ozebnika*

Pred leti sem srečal na grebenu med Malim in Velikim Triglavom starejšega moža, ki ga je imel vodnik navezanega na vrvi. Nevešč planinskih potov, v strahu pred globino, pa z neodoljivo željo v srcu, biti enkrat na vrhu Triglava, je ravnal pametno. Nekateri so se mu smejali, jaz se mu nisem. Drugikrat sem pod vrhom Prisojnika srečal skupino nemških planincev, ki so šli po markirani poti, a so bili navezani na vrv. Prav! So pa ljudje, ki se upajo sami v navadnih čevljih čez snežišča — ni čudno, če so potem nesreče!

Slovenska planinska misel naših starejših, zaslužnih mož je padla v srcih mladine na plodna tla. Razvija se s plezalstvom v skali in snegu k novim uspehom. Uspehi prednikov so pač za nami. Zato se mladina ne more neločljivo kar oženiti z nekaterimi nazori, pa tudi ne z uspehi starejše generacije.

Svoje neveste si moramo izbirati sami; spoštovani gosp. Mlakar in njegova zadruga nima več te skrbi. Razmerje med nami bi se glasilo v gorenjščini: »Koj naš atja so v hko k sa ki mama aženili, a jes bom mogu druga iskat...«

Stanko Aleksić, Beograd:

Nov vzpon v Dovškem Gamsovcu.

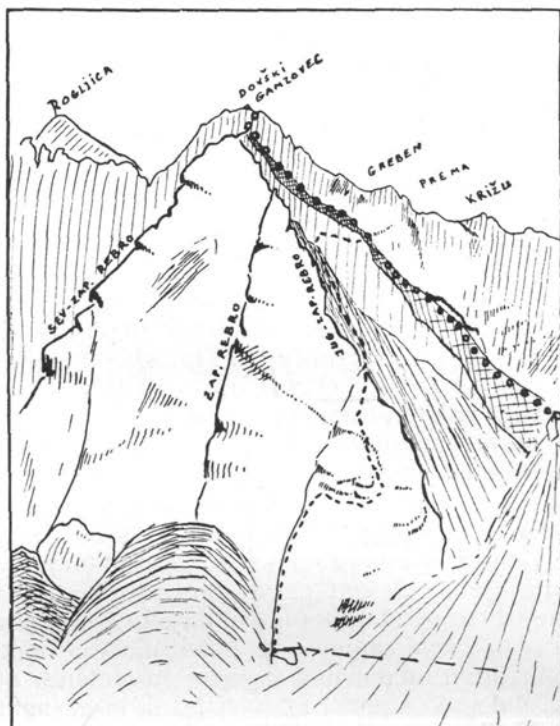
(Varianta od zapada.)

Divna je dolina Krnica, prelepi so divji gorski vrhunci, ki se nad njo dvigajo. Z višine, s kateregakoli vrha nad njo se zdi kakor najčarobnejše jezero, temnozeleno in globoko. Ko stopiš nižje, pa je pred teboj razprostrta kakor ogromna zelena preproga, ponekod malo zvita in nabrana. Njene barve pa se pestro prelivajo, ko na njo posije solnce ali nad njo zaplava oblaček. So stvari, ki jih človek najbolj ljubi; so stene in gorski vrhunci, ki so nam najbolj pri srcu, so gorske doline, ki so nam najlepše. Jaz gorim in živim za Krnico.

Do Krnice, t. j. do planinske kočice v njej, pod Zadnjo Prisojnikovo Glavo, je uro hoda iz Kranjske Gore, skoraj po ravnem. Dolinica je izredno veliko pridobila s to prijetno planinsko kočico, zgodnim izhodiščem v prelepi, divji planinski svet. Koča v Krnici pa obe Skalaški zavetišči, od tod in tja se zatekajo plezalci, ki jih notranja sila žene gori v bajni skalnati svet. Alpinist, navajen na težke in dolgotrajne alpske ture, doma v samotni strmih sten in v zračnosti prepadnih grebenov, res v sili in potrebi najde zanj zadovoljivo počivališče, zavetišče, tudi prenočišče v podnožju stene, pod večje skalo, v razpoki, luknji, pod previsom, na polici itd.; a prihranjenega mu je mnogo truda in izgube časa, če obstoji izhodišče in zavetišče že pripravljeno. — Odkar stoji planinska kočica v Krnici, ni več potrebno, da planinec na svoje ture odrine iz Kranjske Gore, često navsezgodaj, in zapravlja svojo moč, namenjeno resnim vzponom.

Predlanskim sem se teden dni potikal po Martuljku in ob Prisojniku. Nazadnje pa sem se odločil za kaj resnejšega. Nameraval

sem z zapadne strani naskočiti Dovški Gamsovec. Še v mraku ranega poletnega jutra sem bil v Krnici, s precej mršavo zalogo brašna v nahrbtniku. Vreme je bilo na ta dan (20. julija 1935) precej »kislo«. Sivi in temni oblaki so se v kopah šetali od zapada k vzhodu in jugu in so zastirali v ravni črti ostro grebenje veličastnega pasa nad tiho Krnico. Zdaj pa zdaj so skoz to gibljivo oblačje na nekih mestih pogledali ostri robovi nižjega grebenja, tudi kak

Narisał
St. Aleksić

Dovški Gamsovec od zapada

- jugozapadna smer (Jurca — Aleksić, 27. VII. 1933)
- varianta z zapada (Aleksić, 20. VII. 1935)

vrh. Polagoma so se oblaki dvigali višje in višje; z njimi se je dvigalo moje upanje, da danes ne bo ne dežja ne viharja. No, jutri naj dežuje po mili volji, samo danes ne! — Med potom od planinske kočice v gornjo Krnico pod Križko steno sem z daljnogledom iskal v zapadnih stenah Dovškega Gamsovca smeri za današnji vzpon.

Dovški Gamsovec se proti zapadu ruši v tri rebra, kojih smerne črte niso posebno izrazite; na več mestih sečejo glavno smer prečne grede, s čimer nastanejo manjša, postranska rebra. Medtem ko je severozapadno in zapadno rebro mnogo bolj razločno, more tretjemu, jugozapadnemu, le dobro izvežbano oko slediti v slabi črti od vrha do dna, kjer skoraj neopazno izginje v sipinah jugozapadne

grape. Severozapadno in zapadno rebro tvorita na svojem dnu malo, edinstveno krnico, elipsne oblike, završujeta pa se z dvema zelenima »glavama«, ki sta značilni za Dov. Gamsovec od te strani. Med zapadnim in jugozapadnim rebrom se pod samim vrhom trikota, ki ga tvori severozapadno z jugozapadnim rebrom, gor do škrbine nad markiranimi rdečimi odlomi, kjer se odcepi zapadno rebro od jugozapadnega, dviga lepa, manjša stena. Čez polovico te stene se strmo izpod zelene »glave« zapadnega rebra spušča sistem manjših žlebov, ki so se mi takoj zdeli najugodnejši za prehod te majhne stene.

Krenil sem s pota, ki vodi pod Križko steno, v višini dna omenjenih žlebov, kamor sem brzo prispel, prečeč kameniti grušč zapadnega in jugozapadnega Gamsovečevega ostenja. Na dnu žlebov sta nasuta dva skoraj enaka mala snežnika. Tukaj sem začel vzpon. Da si z ozirom na »kislo« vreme prihranim časa in me ne zaloti v steni dež in neurje, sem že tu obul plezalnike, dasi bi tu in še dokaj metrov dalje lahko stopal tudi z okovankami. Kakih dvajset metrov sem se vzpel kar v teku, tu pa so me ustavili navpični pragovi. Žlebiči se zožavajo in se stopničasto rušijo, zagvozdene večje kamenje tvori težka previsna mesta, strani žlebiča so čisto gladke, oprimki so redki in navzdol obrnjeni, takisto stojišča, poleg tega pa žlebiči vsi mokri. Vzpon postaja čim težji in nevarnejši. Včasih plezaš v razkoraku kakor po kaminih, včasih na desni strani, včasih na levi, kakor zahteva položaj in ogromni gladki nadvisi. Po teh žlebičih plezaš kakih 100 metrov.

Masivni previsi so mi zaprli nadaljnje plezanje v žlebičih. Preko ustromljene, gladke in mokre skale sem se splazil na desni (smer plezanja) rob žlebiča, da pregledam možnost nadaljevanja. Kar je bilo izven linije žlebičev, sem moral opustiti, ker so tam povsod previsne pečine in strme, gladke plošče, na oko nepremagljiva mesta. Gamsovec je ravno v tem zanimiv, da poleg mnogih lahkih prehodov v svojih sicer majhnih stenah ima povsod razmetanih mnogih »kočljivih« mest, ki nalagajo alpinistu dovolj posla in ga nemara prisilijo h kapitulaciji. Tudi mene je prisilila neka previsna skala; ni me sram povedati.

Pod previsnimi pečinami, ki so zaprle žlebiče in tekó dalje na desno v vijugastem pasu, ležijo strme in dolge gladke plošče, ki jim konca nisem mogel videti. Nisem vedel, ne kje se te plošče nehajo, ne, kakšen teren je za njimi. Morda še težji? Toda smatral sem, da mi preostaja edino lotiti se teh plošč, svojo usodo pa prepuštili nekemu čudovitemu instinktu, ki ga mnogi alpinisti čutijo; ta je tudi mene doslej izpeljal iz težkih položajev v steni na pravi pot. Odločil sem se. Prečka po gladkih ploščah me je vodila na samo dno tega pasa previsnih skal; toliko je bila izpostavljena, da ji ne vem stopnje. Cenim jo na 70—75°, morda je bila večja. Oprimki v previsnih skalah in na ploščah ter stojišča na njih so bila vsa nesigurna, trenje s telesom nepopolno, tako sem zares samo »visel« v steni. Jedva mi je uspelo, da se obdržim. Vendar: z veliko opreznostjo, z brzim prijemanjem in preprijemanjem in prestopanjem sem

Foto Srečko Grom

Naša gruda

končno premagal te preklicane gladke plošče. Kakor bi prosto plaval! ... Pa občutek sreče in zadovoljstva, ko sem s teh plošč — ki jih ni hotelo biti konec — stopil na trdna tla! Ustavil sem se na majhni polici, obrasli s šopi gorske trave, in sem si oddahnil, prepričan, da imam najtežje za seboj.

Take majhne, obrasle police se vlečejo dokaj visoko navzgor, kot podaljšek gladkih plošč, ki se še niso v celoti izgubile; po njih sem, srednje težko, zavil v levo in izstopil na čisto položno mesto jugozapadnega rebra, točno pri vrhu zapadnih žlebičev, ki sem jih bil v njihovi polovici zapustil. Do tega mesta je bilo okoli 3 ure mučnega plezanja. — Na desni strani je grapa, ki pada proti jugozapadu, a ravno nad menoj se dviga jugozapadno rebro. — Po odmoru in potem, ko sem postavil piramidico, sem krenil dalje, in sicer ob robu jugozapadnega rebra skoraj do škrbine med velikimi rdečimi odlomki, kojih dno sem, okrenivši se na desno, v težkem plezanju kmalu dosegel. Potem sem prečil spodaj pod temi odlomi na desno gor do neke votline (5—6 m v premeru) in dalje po slabo izrazitih policah v gladkih ploščah istega pravca (izpostavljeno in težko!) dosegel desni rob (orografski!) ogromnega žleba z velikimi gladkimi ploščami, koder vodi smer z jugozapada (Pl. Vestnik, 1935, str. 82). Spustivši se z roba sem stopil na to smer pri vrhu početka poševnega dna veličastvenih navpičnih plošč v vrhnjih zapadnih stenah Dovškega Gamsovca.

Tako sem završil to varianto z zapadne strani. Plezal sem od jugozapadnega rebra do sem eno uro, a v celi varianti od zapada okoli 4 ure. Do vrha Gamsovca je bilo še pol ure lahkega vzpona.

Vreme se doslej ni poslabšalo, pa tudi ne poboljšalo. Oblaki so tam nad Razorom in nad Prisojnikom še vedno enako temni in gosti krožili in stražili. A tudi tišina, brez vetra, je strašila. Spuščal sem se zato naglo v dolino v jugozapadni smeri, po znanem potu preko velikih plošč, zadovoljen, da sem doživel spoznanje še ene lepote svojega Gamsovca. Zapuščam ga, da se čimprej k njemu — vrnem.

(Po srbščini priredil J. T.)

Pavel Kunaver:

Z mladino na planine.

»Ljudstvo se mi smili...«

(Sv. Marko, 8, 2.)

Tistega dne meseca julija 1936, ko sem se zopet naselil v mali koči pod Kraljevim hribom v Kamniški Bistrici, so lovci v Kurji dolini pod stenami Kompetele in Mokrice našli mladega študenta z razbito glavo. Nedoigo nato sem izpred iste kočice gledal, kako so bratje Erjavški in njihovi tovariši iz Malega Hudega grabna pod Skuto spravljali trupli dveh mrtvih mladeničev. Ni se še poglela tuga za njima, ko so prišle novice o novi težki nesreči na Triglavu. A istočasno je prinašal Daily Telegraph iz Himalaje poročila o neuspehu pri naskoku na Mont Everest, a o sijajnem — umiku iz največjih nevarnosti, ki so

zaradi prezgodnega nastopa monsuma nenadoma obdale ekspedicijo. Pa sem ob primerjanju silnih podjetij v tujih velegorjih s planinarjenjem naše mladine našel, da so naše žrtve nesorazmerno velike.

Kje je vzrok preštevilnih mladinskih žrtev v naših planinah? V napačni planinski vzgoji in v napačnem pojmovanju planinstva, v previsoko stavljenih ciljih, v precenjevanju lastnih moči, v pomanjkanju planinskih vodij mladine.

Mladina stremi za udejstvovanjem, za doživetjem, za lepoto. To ji v obilni meri nudijo gore; v njih se more sprostiti, tam najde lepote in veselja, ki ga puste šolske sobe, v skrbéh potrti starši, trudni profesorji ne morejo dovoljno dati. Toda gore niso splošno šetališče, kamor ima vsakdo pristop. Svetišče lepote in resno vzgajališče so ter zahtevajo vestne priprave za vstop: od predrznih vsiljivcev zahtevajo tudi življenje — puhloglavcu ne privoščijo niti trohice svojega bogstva.

Kako pa hodijo danes premnogi mladi ljudje v planine? Njihova oprema je pomanjkljiva. Podkovane čevlje še vidiš, a v rokah nimajo ne palice ne cepina, pa se preko strmih snežišč lové z roko. Da bi se oskrbeli z zadostnim perilom, s plaščem ali suknjičem zoper dež in veter, je redkost. Če zjutraj solnce sije, so prepričani, da mora ostati tako ves dan. Mirnim planincem presedajoči, kdo ve odkod importirani »hólalaití« in slični jodlarji vro tej mladini neprestano iz grla. Poseben užitek jim je valjenje kamenja in skal v globine. Neki ogorčeni lovec mi je tožil, da zimski »turisti« na smučéh gonijo divje koze, ki v mehkem snegu ne morejo ubežati. — In planinska flora! Kam izginja! Čemu so zakoni in odredbe? Kaj je prirodni park? Karal sem lani dijake, ki so si s stotina mi planik okrasili svoje klobuke in palice. Zadrli so se nazaj, da jaz lahko tako govorim, ko sem vsak teden v planinah in si poljubno naborem planik; oni si jih morajo vsaj enkrat na leto. — Pa vedenje? Nekega tujca bi moral peljati na Gorenjsko — pa se mi je namignilo, naj se peljem z brzovlakom; kajti v osebнем vlaku bi utegnil zaiti med naše smučarje in turiste, katerih obnašanje bi slabo pričalo za omiko našega naroda.

In leto za letom te številne žrtve! Kakšna škoda! Koliko mrtvih, ki niti spoznali niso, kaj je bistvo planinstva, in so prezgodaj postali planinavsi — blazirani mladi planinski starci, ki se menijo samo o »zapadnem razu — severovzhodnega stebra — gorenjske smeri — prvega vzpona na Velikansko Krtino«, pa niti za minuto niso poskusili pianinčeve sreče in lepote. Ta zadnji pojav pripisujejo Nemci v veliki meri planinski literaturi sedanjega časa, ko se daje prvo mesto opisom prvenstvenih in skrajno plezalno tehniko zahtevajočih tur in vzponov — zastavlja pa se preprosto hribolastvo. Mladina pač rada posega po najvišjih ciljih; brez priprav gre naravnost v steno, kjer najde ali prezgodnjo smrt ali pa se blazirana prezgodaj zopet obrne od gora, ker je spoznala le majhen del planinskega udejstvovanja.

Vse navedeno je, kakor sramota, tako težko precenljiva škoda narodu samemu! Gore so prvovrstne in malone nenadomestljive učiteljice in vzgojiteljice človeka. Vendar koliko jih je od vseh desettisočev, ki samo v našem predelu države zahajajo v planine, pa se vzgajajo ob tem, kar planine res nudijo? In koliko je poklicnih vzgojiteljev, ki izrabljajo v vzgojne namene tudi gore? Malo, ako sploh kaj! Če ne verujete, pa opazujte posebno poleti, koliko je mladih učiteljev in profesorjev, ki se pečajo z mladinskim vodstvom po gorah. Zelo malo mladinskih skupin boste srečali, ki bi jih vodil poklicni vzgojitelj. To je

škoda, je greh nad mladino, nad narodom in nad našim planinstvom samim. Društvo, ki načelno uvaja mladino v prirodo — skavti — čaka zaman, da bi mu mladi pedagogi posvetili nekoliko več časa. A pomnite, da boste samo za katedrom storili premalo! Z mladino je treba ven, kamor hrepeni! Mora se ji pomagati in pomagano bo vsem! Mladina sama brez vodstva gre lahko kriva pota. Četudi najde morda nekoč nazaj, vendar izgubi toliko dragega časa, da je škoda včasih nenadomestljiva. Mislim, da bi bilo treba zato tudi pri nas sprejeti načela velikih narodov, veljavna za planinsko mladino. V glavnem so sledeča: 1. V planine naj zahaja le zrelejša mladina. 2. Mladino je treba pred odhodom v gore primerno pripraviti. 3. Mladina naj zahaja v gore samo pod primernim vodstvom. — Na ta način so n. pr. Nemci dosegli dokaj reda v zahajanju v gore. Preskrbeli so si predvsem odlične naraščaje.

Zlasti važno je vodstvo mladine. Kakšno bodi vodstvo? Tekom sedem in dvajsetih let, odkar vodim mladino v visoke in nizke gore naše domovine, sem si nabral nekoliko izkušenj. Osebnim užitek se mora voditelj v marsičem odreči; čuti pa zadovoljstvo, če opazuje pri mladih uspeh svojega dela. Na vsakega morda ne boš mogel vplivati, kakor želiš; našel pa boš dokaj hvaležnih, tihih, poslušnih. Nekaj vzgojeslovca moraš pa biti. Zato so umevno za ta posel posebno poklicani krepki, živahni učitelji in profesorji. Kar so na katedru razlagali, to lahko v prirodi prenesejo na resnično življenje. Tam zunaj imajo pristno učilnico za vsakovrstne nauke o prirodi in narodu, v živem stiku z mladino pa jo tudi najuspešneje vzgajaš npravno, narodno, značajno.

Pred turo je treba udeležence opozoriti, da si bodo na potu kakor bratje in da se bo vedno oziralo na slabotnejše, da je treba obzirnosti v vedenju nasproti drugim turistom, prebivalcem in njihovim napravam, posebno pa nasproti prirodi. Cvetlice bomo občudovali, studirali, trgali jih pa ne bomo. Cvetlice so živa bitja, so pristna last in krasota naših planin, častna dolžnost je, da jih čuvamo. Za čast je mladina zelo občutljiva.

Glede tehnične priprave omenim to-le:

Vodja skušaj sam biti v vsakem oziru vzoren. Njegova oprema, popolna in solidna, naj služi za zgled; ona mu pomaga vršiti dolžnost kot vodja, ko mora zdaj tu zdaj tam pomagati. Mala lekarna na potu vedno dobro služi, nikoli ne veš, kaj se more pripetiti, pomagaš tudi lahko pastirjem ali drugim prebivalcem. — Imej s seboj vedno vrstico, za količkaj težje kraje pa vrvi. Če vas je več, jo itak zdaj eden zdaj drug prenaša. Nikoli ne moreš biti zadosti previden in oprezen! Iz Zirovnice smo leta 1912 odšli na zimski Stol, sami junaki. Dva odrastla, sedem šestošolcev. Ko pa sem vprašal prijatelja dr. Cerka, ali je vzel vrvi s seboj, mi je rekel, da ga je mama pregovorila, naj nikar ne nosi take teže v goro. Pa sem se čutil koj manj junaškega. Pet ur nato je bil dr. Cerk mrtev, jaz pa sam s sedmimi obupujočimi mladeniči ponoči na ledenih pobočjih Stola, po katerem je divjal vihar. Od tedaj nisem nikdar brez kosa vrvi — četudi je le do 6 mm debela — kadar grem z mladino v gore. In malokatera zahteva mi pri skavtih ugaja tako, kakor ta, da mora imeti vsakdo s seboj kos vrvice.

Ne puščaj v dolini za pečjo palice ali cepina. Če pravi Lord Baden Powell o skavtih, da je skavt brez palice samo pol skavta, lahko mi trdimo, da je turist brez palice ali cepina le pol turista.

Vodja naj bo nepopustljiv, ko zahteva od udeležencev dobro opremo. Slaba oprema je povzročila nesreče; koliko je bilo razočaranj zaradi nje, tega

nobeden ne pove. Dobri, nakovani čevlji, za sneg nepremočljivi, plašč ali jopič zoper dež — kdor pride brez tega, naj se vrne s kolodvora domov! Tu ni šale, in lahkomiselnost mladine povzroči tudi v tem oziru sebi, staršem in vodju velike neprilike. Idealni, blagi profesor Pajk je postal žrtev take lahkomiselnosti. Z dijaki je šel na Zelenico; jutro je obetalo lep dan in nekateri udeleženci so prišli brez plaščev. Pa se je izpremenilo in nevihta je dohitela izletnike. Dobri profesor je slekel svoj plašč in ga dal najpotrebnejšemu. Nekaj dni nato je umrl za pljučnico.

Zahtevaj, da imajo tvoji mladi udeleženci vsi dolge palice. Vsaj do nosa jim naj segajo. Če si pravi planinec, veš, kaj jih lahko naučiš in koliko bodo palice pomagale posebno novincem dol grede. Kratke, zakrivljene palice pomenijo v višjih gorah prav malo. Izkušen turist to dobro ve; če ne veruješ, poglej v moderne planinske knjige (n. pr. Enzensperger, Handbuch der Leibesübungen — VI.). Gologlavci naj bodo previdni. Vsaj v nahrbtniku naj ima vsak kako čepico ali star klobuk — za dež in sneg. Tudi ostalo opremo dobro premisli in jo preizkusi, vse glede na letni čas in na posebnost ture. Ne sme se ti primeriti, kakor se je nama z dr. Cerkom na Stolu, da so začele fantom odpadati dereze z nog v trenutku, ko je šlo za življenje in smrt. — Za višje ture, sneg in led imej cepin.

Med prvo skrb spada tudi prehrana. Opozori udeležence, da je hrana, ki so je doma vajeni, tudi na potu najboljša. Zato je tudi skupno kuhanje po skavtskem zgledu najboljše in se da do gotovih višin v naših gorah prav odlično izvesti. Primeren kotliček se brez vsake ovire lahko prinaša s seboj, takisto mala sekira. Samostojnost v kuhanju poveča romantiko turizma in je — poceni. Za višje ture odlično služijo petrolejski gorilci, potrebni tudi za daljše zimske ture.

Discipline si moraš nekaj vnaprej zavarovati. Z organizovanimi skvati je zadeva seveda lahka. Sicer pa moraš vztrajati na popolni ubogljivosti udeležencev. Zato glej, da ne boš sprejel kakih trmoglavcev, ki bi ti v kritičnem trenutku delali težave. Sklicuj se na važno dejstvo, da si kot vodja pred oblastjo odgovoren za varnost.

Brez pomočnika ne jemlji na težje ture več kakor šest udeležencev, ki še ne poznajo gora. Težje ture skrčijo tudi to število. Na lahkih turah pa bo število, večje kakor 10, že delalo preglavice; a tudi časa vzame večja skupina.

Ker se v druge podrobnosti tukaj ne morem spuščati, končno opozorim vsakega vodjo, naj se vsestransko dobro pouči o bistvu in tehniki splošnega planinstva. Razen domačega slovstva bo po mojih izkušnjah izborno služila Emila Zsigmondyjeva knjiga »Die Gefahren der Alpen«. Izmed modernih pa priporočamo že navedeni VI. zvezek zbornika Handbuch der Leibesübungen.

Obzor in društvene vesti.

L. S. Amery: O Julijskih Alpah. Predpomnja. Bivši angleški kolonialni minister lord Amery, kljub 64 letom izredno čil plezalec, obenem predsednik smučarske zveze v Londonu, je lani v spremstvu Joža Čopa izvršil nekaj prvostnih plezalnih vzponov v naših Julijskih. I naše planine i ljudstvo ter naprave SPD in seveda naš Čop — vse mu je izredno ugajalo. Pod vtisom teh svojih tur je objavil v vodilnem angleškem planinskem časopisu »Alpine Journal« (majska štev. 1937, str. 104 i. sl.) poseben članek (»A note on the Julian Alps«). Članek je odlikovanje za naše planine in naše planinstvo; prinašamo ga v prevodu.

»Malo je čitateljev dr. Kugyjeve mične knjige »Alpska potovanja — romanja«, ki bi jih ne prevzela želja, da obišejo Julijske Alpe, kojih čare je on s takim navdušenjem opisal. Kratko poročilce nekoga, ki je to poletje (1936) podlegel skušnjavi, ne bo neprimerno, posebno ko dr. Kugyjeva knjiga, ki je bila zasnovana pred vojno, ne uvažuje novih političnih mej — resna zadeva tudi za planinca — in preprosto ne omenja vseh tistih novih topografskih poimenovanj, ki so po razpadu Avstrije sledila starim avstrijskim uradnim imenom.

Nisem utegnil obiskati zapadno pogorja, ki se nahaja v Italiji; toda uverjen sem, da mora tam biti nekaj izrednih plezalnih priložnosti v okolici Montaža in da so na razpolago normalne ugodnosti za turiste in planince. vzdolž ostalega pogorja gre italijansko-jugoslovanska meja po grebenu, strogo zaprta za navadne turiste. Italijanske oblasti — se zdi — se mnogo bolj zanimajo za vojaško obrambo nego za podpiranje obiskovalcev; vendar bi prav nič ne moglo prekašati vljudnosti, ki sem je kot imejitelj specialnega potnega lista bil deležen na kratkem izletu s Triglava v dolino Trente in nazaj čez Vršič. Najlepši del pogorja, i kar se tiče scenerij i plezanja, je na jugoslovanski strani in dovolj imaš tu gledati in opraviti, ne da bi ti bilo treba prekoračiti mejo.

Z vidika scenerije nudijo Julijske Alpe vse, kar je dr. Kugy o njih priznaval zapisal. Njihove konture so izrazito drzne; severna stena Triglava je z Aljaževe koče, akoravno nima mnogo več ko 6000 čevljev celotne višine, ena najlepših in učinkovitejših skalnih sten v celih Alpah. Škrlatica, Razor, Jalovec so impozantni vrhovi, četudi dosegajo le višino kakšnih 9000 čevljev, in fantastično nazobčani polkrog vrhov Martuljkove skupine je kar edinstven. Po dolinah so lepi gozdovi, splošno mešanica bukev, smrek in macesnov, često s prostornimi, parkom podobnimi jasami, in kontrast med njihovimi toplimi barvami ter apnenimi skalnatimi špiki, ki se dvigajo nad njimi, je silno učinkovit. Mnogo koč, posebno Aljaževa na koncu ljubke doline Vrat, in Erjavčeva nad dolino Pišnico, imata krasno lego. Tudi so koče udobne, preskrbljene s spalnicami, čiste in dobro oskrbovane — dobil sem za kosilo dunajski zrezek s solato, ledenomrzlo pivo in nazadnje v Erjavčevi še turško kavo — vse to bi ne bilo moglo biti boljše kjerkoli drugje. Izplača se, tudi za kratek obisk, stopiti v stike s Slovenskim Planinskim društvom (Aleksandrova c. 4, Palača Viktorija, Ljubljana), da si preskrbite plačilne ugodnosti, dovoljene članom.

Te koče res nudijo najboljša izhodišča za plezanje v okolici. Najboljša centra za nekako širše okoliše sta Kranjska Gora in Mojstrana. Za tiste, ki morajo skrbeti za člane družine, ki ne plezajo, in težje za drugimi razvedrili, obstojata: Bled ob ljubkem malem jezeru, z vsemi modernimi »atrakcijami« po vzoru Riviere, ali Bohinj, ob jezeru, ki ni nič manj mikavno, vendar je še nepokvarjeno, a sijajno izhodišče za krajše izlete; obedve sta v primerni bližini plezalnih okolišev.

Julijske Alpe so čudovito organizirane za navadne turiste i radi izbornosti koč i radi dobro markiranih in zavarovanih potov preko prelazov in na skoraj vse vrhove. Pa tudi plezalec lahko najde vse, kar si želi, tako po težavi, kakor po dolgoti ter po raznih variantah smeri. — V kratkih dneh, ki sem jih imel na razpolago, sem splezal na Triglav (sev. stena, po tako zvani Slovenski smeri) 4 ure odlične, ne težavne skale; Razor, sev. stena, vzpon iste dolžine in značaja; Škrlatica po Kugyjevi poti, 6 ur ali dalj in bolj težavno, ter kratek, nov vzpon na Rupe. Skala je iz apnenca in ne vedno preveč trdna; plezanje je ko v Dolomitih, v plezalkah in skozi kamine ter eksponirane stene, redko po grebenih. Imel sem izvrstnega lokalnega vodnika, Jožeta Čopa (izgovori Chop), ki je izvršil precej težavnih prvenstvenih vzponov. Naj dostavim, da — v slučaju, če kdo izmed članov Alpine Cluba ni večš slovenščine — prebivalstvo nemščino precej razume, toda s tem še ni rečeno, da vas je popolnoma razumel, če vam je kdo — prikimal. (Prevedla Milka M. T.)

»Peričnik dans la nuit« (Peričnik ponoči), s tem naslovom je naš sotrudnik g. profesor Raško Dimitrijević spisal za časopis »Echo de Belgrade« o našem Peričniku pesniško silhueto, ki je v omenjenem listu izšla 9. sept. l. l. kot podlistek in je zbudila tudi v francoskih planinskih krogih pozornost. Profesor Dimitrijević je vnet plezalec; to leto je med drugim preplezal Triglavsko steno v nemški smeri in se je v Martuljku vzpel na Ponco, Dovški Križ, Oltar i. dr.; prav tako spreten in podjeten je s peresom.

Vera v planinah. Koliko pragov je že poljubila trudna noga! Izmed vseh ljubim one pastirskih stanov visoko v planinah. Na vratih so pribiti leseni križci. Zvečer sem ostal in ležal na leseni klopi. Živina je legla med grmovje in pod smreke, včasih se je še oglasil kakšen zvonec, tu in tam je zavrčala ptica, tema je objela vrhove in nas.

Ob svitu ognja si gledamo v oči, pripovedujemo, jaz o širokemu svetu, pastirski par o pokrajini, ki sem jo danes obhodil in kjer že petdeseto poletje paseta živino. Meni je šlo v tek kislo mleko, stara dva sta pobožno kadila cigarete, katere sem jima podaril. Otroke sta poklicala v življenje, zrasli so in šli v svet na roboto. Sinova se ne oglašata, hčerka se ju spomni ob Božiču in h godu. Nič nista tožila, ničesar očitala. »Vsak večer moliva,« sta povedala, ko smo trudni in zaspani umolknili. Snela sta molek in pokleknila. Pokleknil sem tudi jaz in stiskal svoje prste ter se zamaknil v najtišjo domačnost, ugledal sem križcev, toliko — koliko! — pribitih na vrata. Samo enega križca ni bilo. Onega, ki bi si ga sam urezal na poti in ga pritrdil na vrata kočje svoje ali tuje ali na enega izmed velikih križev v naših planinah.

»Amen!« sta vzdihnili stara dva. »Amen!« se je odzvalo v meni.

AntSe

XII. kongres Zveze Planinskih društev Kraljevine Jugoslavije se je vršil 4. in 5. sept. t. l. v Novem Sadu. Predsedoval mu je dr. Fran Tomišek; vsa izvestja, ki so bila predmet razprave, so izšla v tisku kot brošura 64 strani, izmed katerih zavzema polovico izčrpen referat Zvežinega tajnika, predsednika SPD, dr. Jos. Pretnarja, o celotnem udejstvovanju Zveze. Gospodarsko stran so obdelali: Ivo Marsel, predsednik gospodarskega odseka SPD, z razkrivanjem zanimivih vidikov, Lavoslav Dolinšek, član gospodarskega odseka SPD, s preglednimi podrobnimi podatki, Gaja Gračanin, glavni tajnik društva Fruška gora, pa s posebnim ozirom na zemljišča planinskih koč. Devet strani obsegajo statistične tabele, ki počitujejo stroj in uspeh delovanja Zvezinih članic, ki jih je lansko leto bilo 11: SPD, HPD, Fruška Gora, Runolist, Društvo planinara u Bosni i Hercegovini, PD Romanija, SrPD, DP Južne Srbije (Skoplje), TK Skala, TK Sljeme, Društvo za unapredjenje turizma Kosmos (Sarajevo). Skupno število članstva je 28.409: SPD 10.114, HPD 7485, Fruška Gora 4280, Srpsko Pl. dr. (Beograd) 1434, Runolist (Zagreb) 1415, ostala društva vsako pod 1000. Kdor se zanima za podrobnosti, naj čita natisnjena poročila, razpoločena pri Zvezinem tajništvu v pisarni SPD v Ljubljani. —

Na osnovi razprav pri kongresu je bilo sklenjenih 10 resolucij, ki jih po vsebini posnamemo: 1. Ker planinstvo ni sport, ampak socialno-etičen pokret, naj se izloči iz pristojnosti ministrstva za telesno vzgojo in prenese v področje ministrstva trgovine in industrije. 2. Državna in samoupravna zemljišča, na katerih se postavijo planinska zavetišča, naj se planinskim društvom prepustijo brezplačno v last, pri zemljiščih ustanov in zasebnikov pa se naj izvede razlastitev v prid zgradbe planinskih zavetišč. 3. Naredba o narodnih parkih naj se čimprej uzakoni. 4. Planinska društva naj dobijo izdatnejšo podporo iz javnih sredstev, ki se naj v ta namen proračunsko zasigurajo. 5. Banovinski in občinski turistovski sveti naj se takoj ustanovijo, kakor predpisuje ministrstvo za trg. i. ind. 6. Šolski mladini naj se dovoli članstvo mladinsko-planinskih organizacij. 7. Notranje ministrstvo naj izda za celo državo veljavno uredbo o varstvu planinskih objektov, markacij, kažipotnih tabel. 8. Železniški promet naj se uredi z ozirom na potrebe planinstva in turizma (vozni red, hitrejša vožnja). 9. Gostinsko poslovanje planinskih zavetišč bodi vseh davkov in doklad prosto, otvoritev konkurenčnih gostiln se ne dovoli. 10. Planinska društva imajo prvenstveno pravico pri zakupu državnih planinskih objektov. —

V zvezi s kongresom je bila otvorjena I. planinska foto-razstava, ki je štela 602 slike. Razpisanih je bilo 31 nagrad; 16 nagrad so dobili Slovenci (Srečko Grom, 2 dr. Ivo Frelj, dr. M. Kajzelj, Franc Krašovec, Ante Kornič, 2 Janko Skerlep, 2 prof. Janko Ravnik, Egon Planinšek, Slavko Smolej, Josip Pelikan, Jože Kovačič, Marjan Lipovšek, inž. France Avčin).

Österreichische Alpenzeitung. Januar 1937. Hans Püchler: »Gorski in popotni doživljaji v Maroku«; članek razpravlja posebno o gorskih turah v Visokem Atlasu z nasveti za turiste. — Dr. Prusik razlaga nov in — kot se zdi — prav praktičen način obvezovanja ran. — Februar 1937. Pomemben je članek Adolfa Hessa (Italijana) »O bodočnosti planinstva«. Pisatelj zastopa mnenje, da je akrobatstvo pač že doseglo svoj višek in da se že pretvarja v neko grdo manjso tehničnih spretnosti (»Kniffe«), ki se jih bodo tudi najbolj goreči prvorbritelji te smeri kmalu naveličali. Hess vidi bodočnost alpinizma v osvajanju izvenevropskih gorovij in upa, da bo to udejstvovanje privedlo planinstvo nazaj na pota klasičnega alpinizma. Veliko važnost polaga pisatelj na vzgojo mladine. Izven Evrope so se na Khan Tengri (7200 m) v Tienšanu uspešno vzpeli štirje Rusi (brata Abolakova, Mihael Dadiomov in Leonid Gutman) in Švicar Lorenc Saladin, ki je na posledicah te ture umrl. — Marc 1937. Poročilo odbora o delu v letu 1936: Zanimiva je ugotovitev tega, poleg Alpine Cluba najodličnejšega alpskega kluba v Evropi, da »se pretežni del resnično velikopoteznega planinskega udejstvovanja bolj in bolj pomika v izvenevropska področja«. Tudi SPD mora — kolikor mu je mogoče — slediti temu pravilnemu razvoju, to je njegova planinska in narodna dolžnost. — Hans Baldauf živahno opisuje vihar nad Montblancom. — V seznamu novih vzponov leta 1935 v vzhodnih Alpah so tudi navedene ture Italijanov in Avstrijev v Julijskih Alpah (Gamsmutter, Montaž itd.), preko zapadne stene Krna, v Karavankah nova smer po severni steni na Vrtačo in nekateri vzponi v Vrtači; vse nove ture so izvedli Italijani in Avstrijci, Slovenci se ne omenjajo. — Ture v izvenevropskih pogorjih: nameravana nemška ekspedicija na Nanga Parbat v letu 1937 in angleška odprava na Mount Everest v letu 1938. — V tem sešitku je prav laskavo ocenjena knjiga E. Deržaja »Gruh«. Ocenjevalec P(aul) K(altenegger); pa seveda (po Pleteršniku) »gruh« ni = Kranich, ampak gruh = grušč. — April 1937. Glavni članek dr. Rudolfa Leutelta: Planinski izlet na Islandijo v poletju l. 1935, obravnava pred vsem vzpon na najvišji vrh te zemlje: Vatna Jökull. — Ocenjene so poljske planinske publikacije (Taternik, Wierchy itd.). — Maj 1937. Predavanje o »Stubajskih Planinah« gospe Cenci Sild (»Goré v večerni luči«).

Deutsche Alpenzeitung. V vsaki številki te prelepe revije je vse prvotno: tisk, ilustracije (tudi barvaste), papir in članki. V zadnjih letih prinaša DAZ v januarski številki za preteklo leto pregled večjih alpskih činov v Evropi in izven nje. Fritz Schmitt kaže, da so za večja alpska podjetja sedaj najugodnejša tla v Aziji. Nemci so se povzpeli na »najlepši vrh sveta«, Siniolhu (6891 m) v Himalaji. Angleži so že petič zaman naskakovali Mount Everest, Francozi na svoji prvi odpravi v Karakorum niso imeli sreče, da bi zavzeli Hidden Peak (8060 m). V Tienšanu so štirje Rusi dosegli vrh Khan Tengrija. V Kavkazu se je poskušalo več nemških odprav. — V Andih je zbiralec sedemtisočakov, naš rojak G. Schneider, zmagal več nad 5 in 6 tisoč metrov visokih vrhov. — Odlično je v tej številki opremljen članek »Lepota grebenov«, kjer so fotografije še bolj zgovorne ko besedilo. — A. Jacobi razpravlja »o praoblikah krpelj in smuč«. — Za umetnostnega zgodovinarja enako ko za planince zanimiv spis je prispeval E. Schaffran: Doživetje gora pri Dürerju. — Februar. Werner Toth Sonns razmišlja o »Smučanju in doživetju gorâ«. Smučni nas spočetka vabijo v sportnem smislu, z napredujočo tehniko nam nudijo globlji vpogled v zimsko gorsko naravo. — Ludwig Schmaderer piše o težavah in užitkih pri vzponu čez severno steno na Seldi-tau 4320 m (Kavkaz), ki predstavlja eno najtežavnejših tur v ledenih strminah Kavkaza. — Poučen geološki prispevek Kamila Kempfa: »Oblike, faze in zgodovina erozije v Alpah« se nadaljuje v naslednjih zvezkih. — Marec. Z lepimi lesorezi je opremljen spis »o drvarju«, ki je planince po sili razmer. — H. E. G. Tyndale, znani angleški alpinist, piše pod naslovom »Willy Merkl v Winchesteru« o obisku tega nemškega »himalajca« v Angliji. Fotografom je namenjen spis »Posnetki snega od blizu« (s krasnimi slikami!). — Sledi še zimski članek Z Dachsteina. — V aprilu čitamo opise o sredogorju južno od Innsbrucka ter o zimskih turah v Wettersteinu. — Wolfgang Herbert pripoveduje o gorskih vzponih v južni Španiji, tako na Mulhaçen (3482 m) v Sierri Nevadi, na Picacho de Veleta in druge.

Antibarbarus.

Piše dr. Jos. Tominšek.

»Ledenik, ledéna plošča — lédna kraljica Sonja Henie«, to so pravilne tvorbe od samostalnika »led«. Kar je snovno iz leda, pa tudi, kar je mrzlo kakor led, to je ledéno (pridevnik ledén, -éna, -éno): ledéna gora, ledéna skorja, ledéna jama, ledén veter, ledén mraz, ledéna doba, ledéno morje, pa tudi: ledéno srce, prav tako kot samostalnik: ledenica, ledenik. Kar pa se le nanaša na led, ima z njim opravka, a ni iz ledu, to je lédno (pridevnik lédén, lédna, lédno; -e- v končnici -en je polglasen); n. pr. lédna trgovina (»trg. z ledom«, kar je jezikovno bolje), lédna kraljica (takó se imenuje slavna drsalka na ledu, Sonja Henie; »Jutro«, 10. XI. 1936). Nihče ne pozna »ledénega trgovca«, smešno bi se nam zdelo govoriti o »ledéni« drsalki Sonji, razen v ledénem kipu ali če bi hoteli izraziti ledenosrčnost. Istotako je stvarno in besedotvorno napačno, če ledéne gmote stalnega ledu v planinah imenujejo »lednike« (pravilno: ledenike — edino to obliko ima tudi novi Pravopis!). — Ravno glede besede »ledenik« (za Gletscher, glacier) je bila pisava, tudi v strokovnih listih, nestalna do naj-novejšega časa: tu »ledenik«, tam »lednik«; primerov ni treba navajati. Ta nestalnost se razlaga iz neodločnosti naših slovarjev, ki niso ločili obojega pomena v pridevnikih »ledén« in »lédén«. Odločilni slovarji stavijo obe besedi (ledenik in lednik) vzporedno; tako Hubad, Bartel, Pleteršnik (on daje neko prednost ledeniku); stari Wolf-Cigale ima le »lednik«, še starejši Murko pozna tudi samo to besedo, a le v pomenu za mesec januar. Levčev Pravopis ne navaja ne ene ne druge besede. Zdaj je — tudi z novim Pravopisom — došel čas za končno in dosledno odločitev: ledenik.

Okus, okusen — ukus, ukusen; okusno kosilo na ukusno pogrjnjeni mizi. Naprednemu jeziku sta potrebni obe besedi skupini (okus in ukus), ena, da z njo izražamo ugodje in neugodje telesnega uživanja (okus pri jedi in pijači, ki je okusna ali neokusna); druga, za ugodje (neugodje) duševnega, estetskega uživanja, ko odloča »umetniški ukus« (»Slovenec«, 14. I. 1937) o ukusnosti ali neukusnosti. Že stari Grki so razlikovali okus — γεωρεσις in ukus — αισθηρεσις. Točno Rimljani (o tem piše temeljito Krebs, Antibarbarus, str. 510): okus jim je gustatus, gustus (o stvari: sapor), okusen: iucundus saporis; ukus pa sensus, ratio, iudicium, ingenium, ter ukusen: politus, venustus, elegans, scite. V francoščini je okusen savoureux (angleški savoury), appétissant, ukusen pa de bon goût, avec goût; nemščina ima za okus in ukus le eno besedo (Geschmack), dosledno pa loči okusen — schmackhaft in ukusen — geschmackvoll. V slovenščini opazujemo nekako zadrego, ki se izraža v nedoslednosti. Pohlin, »Tu malu besedišec«, pozna »okus« in »pokus« za Geschmack — gustus, brez razlike; Murko ima »vkus« splošno, za jedi pa »tek«, pridevnik mu je skupen: »vkusen« (za schmackhaft tudi »zmahen«); Wolf-Cigale zabeleži za Geschmack »vkus« in »okus«, a določa za prenošeni pomen (torej za ukus) posebej »vkus«; poznejši merodajni slovarji (Bartel, Hubad, Pleteršnik) registrirajo obe besedi (okus, vkus) z njihovimi pridevniki brez izrecnega razlikovanja. V praksi pa se je namesto »vkusa« pričel uvajati srbskohrvatski »ukus« pri nas v duševnem pomenu (v izvirniku služi za oboje). Tako se je »vkus« izpodrinil in Levec je v svojem Pravopisu — ker odklanja naslombo na srbohrvaščino — odobril edino »okus« (»ukus« je ožigasan s križcem). Sedanji novi Pravopis pozna le »okus« brez vsake pripombe; ako se s tem odpoveduje potrebnemu razlikovanju med telesnim in duševnim ugodjem, potem pripušča in utrja za naš jezik — nedostatek, kar mora zbuditi odpor pri ljubiteljih napredujoče slovenščine. Edini »okus« nam ne zadostuje; okusno pečenko spravim v ukusni (ne pa okusni) torbici. Ako moremo to razlikovanje (recimo diferenciacijo) v pomenu izraziti s posebno obliko, ki jo slučajno ima srbohrvaščina, smemo biti le zadovoljni. Ne bodimo nestrpni in v samovoljnosti — neokusni; če ne, nam bo še kdo zabrusil, da smo — neokusni!

Slike — uganke.

Naša 7. uganika (10. štev., str. 320) predstavlja Babo, Mrzlo goro, Križ in severni obronek Kranjske Rinke, posnete s Skute. Tone Flegar (Trbovlje) slike sicer ni pogodil, odkril pa je zanimivo sličnico.

»MARIBORSKA KOČA« na Pohorju

(1080 m)

z dependanso (27 sob, 62 postelj)

Klimatsko zdravilišče - Zimskosportna postojanka

Odperta skozi vse leto! - Cene zmerne!

Prvovrstna prehrana in postrežba!

Električna luč - Vodovod - Kopalni bazen - Kopalnice - Prhe na prostem
Kegljišče - Razne družabne igre

Avtogaraža! Lastna avtotaksa!

Za obilen poset se priporoča oskrbnica

Gobec Mara

»KOČA NA KLOPNEM VRHU« (1269 m)

Pohorje

Ia h k o dostopna planinska postojanka z žel. postaj Ruše,
Fala in Sv. Lovrenc na Pohorju. - Odperta skozi vse leto!
Izhodišče za ture v srednje in zapadne predele Pohorja.

Udobni in obširni tereni za smučarje!

Prav dobra domača kuhinja!

Cene nizke!

Cenjenim planincem se priporoča za poset oskrbnica

Dolinšek Pepca

»SENJORJEV DOM« na Pohorju

(1522 m)

Udobno urejen planinski dom z 20 sobami, s 50 posteljami ter z dvema
skupnima spalnicama s 40 ležišči

Center zimskega sporta na Pohorju!

Idealni smuški tereni!

Skozi vso zimsko sezono stalen brezplačen smuški tečaj!

Prehrana in oskrba odlična!

Cene zmerne!

Za obilen obisk se priporoča cenjenemu občinstvu oskrbnica

Pive Roza

Smučarske novosti!

Cene švicarskih maž:

Skigliss Din 25'—

Skimont „ 14'—

Grafipa „ 6'—
vosek za smuk in skok

Fortus A Din 20'—
odstranjuje vosek in smolo
od smuček in obleke

Fortus B Din 20'—
odstranjuje lak in temeljne
maže

Juchtenmark Din 14'—

Juchtenmark-
Glanzfeld „ 8'—

Dobite v vseh sportnih trgovinah. Izključno zastopstvo in prodaja na veliko za Jugoslavijo

CHEMOCOLOR - DRAGAN SAVIĆ

ZAGREB, Mesnička ul. 19
Poštni predal 296. - Tel. 40-06

II. ALBUM PLANINSKIH SLIK

Iz naših gora

*je izdalo Slovensko planinsko društvo
v Ljubljani, Aleksandrova c. 4/I.*

Album vsebuje 50 izbranih posnetkov naših najboljših fotoamaterjev.

Slike so tiskane na prvovrstnem umetniškem papirju formata 21×36 cm.

Cena komadu znaša Din 60'—, za člane Osrednjega društva SPD Din 55'—

Album je prikladno in ceneno darilo za Božič